

САДРЖАЈ

УВОД	2
1. ЗАСТУПАЊЕ У ПАРНИЦИ	4
1. 1. Појам и врсте заступања у парници	4
1. 2. Положај заступника у парници	5
2. ЗАКОНСКО ЗАСТУПАЊЕ ФИЗИЧКИХ ЛИЦА	8
2. 1. Основе законског заступања у парници	8
2. 2. Овлашћења законског заступника	8
2. 3. Родитељи као законски заступници	10
2. 4. Улога органа старатељства у заступању	13
2. 5. Законски заступници које поставља суд	15
2. 5. 1. Привремени заступник	16
2. 5. 2. Заступник за примање писмена	17
3. ВОЉНО ЗАСТУПАЊЕ ФИЗИЧКИХ ЛИЦА	19
3. 1. Принцип слободног заступања	19
3. 2. Пуномоћје	20
3. 3. Пуномоћник	21
3. 4. Обим пуномоћја	24
3. 4. 1. Парнично пуномоћје	24
3. 4. 1. 1. <i>Парнично пуномоћје издато адвокату</i>	25
3. 4. 1. 2. <i>Парнично пуномоћје издато лицу које није адвокат</i>	27
3. 4. 2. Пуномоћје за поједине парничне радње и пуномоћје за пријем писмена	27
3. 5. Процесни положај странке која је ангажовала пуномоћника	28
3. 6. Замена (супституција)	29
3. 7. Пуномоћник без пуномоћја и лажни пуномоћник	30
3. 8. Престанак пуномоћја	32
3. 8. 1. Опозив пуномоћја	33
3. 8. 2. Отказ пуномоћја	33
ЗАКЉУЧАК	34
ПРИЛОГ	35
ЛИТЕРАТУРА	43

УВОД

Тема овог дипломског рада је заступање физичких лица у парничном поступку, те је неопходно, пре свега, нешто рећи о појму заступања у материјалном праву.

У животу у правним пословима, по правилу, свака особа предузима правне радње за себе. Лице које је предузело правну радњу стиче за себе права и обавезе. Међутим, у низу случаја правни субјект није у стању да непосредно предузима правне радње и закључује правне послове. Разлози због којих неко лице није у могућности да својом вољом стиче права и обавезе могу бити правни и фактички. Правни разлози огледају се у немогућности лица да изјави правно релевантну вољу или да предузме правну радњу због недостатка пословне способности. То су малолетна лица и пунолетна лица која су лишена пословне способности. Поред правних, постоје и фактичке сметње, које спречавају лице које има пословну способност да лично предузме правну радњу или закључи правни посао, као што су: просторна удаљеност, одсутност, заузетост, преоптерећеност, правно невешто лице и сл. Наведени разлози и потреба несметаног одвијања правног промета довели су до настанка заступништва као посебног правног института.

Заступништво је институт којим се ствара могућност да лица која су потпуно или делимично лишена пословне способности закључују правне послове, као и она која су иначе пословно способна, али их из одређених разлога (одсутност, неукост, и сл.) закључују преко заступника. Скоро сви правни послови се могу закључити преко заступника, изузев оних послова код којих је лични карактер уговарача нарочито наглашен (уговори *intuitu personae*), или када се на основу закона захтева да се правни посао закључи лично (тестаменталана изјава се не може дати преко заступника, даље приликом закључења брака, неопходно је присуство оба вереника, с тим што се у нарочито оправданим случајевима може дозволити закључење брака само у присуству једног од будућих супружника и пуномоћника другог, и сл.) .

Римско право није познавало установу заступништва у данашњем смислу. Разлика између уговора о заступништву (*mandatum*) у римском и данашњем праву је у томе што данашњи заступник закључује посао у туђе име и за туђ рачун, а римски у своје име, али за туђ рачун. Постоји још једна разлика, данас се заступништво односи само на правне послове, а римско још и на фактичке, материјалне акте.

Мандат је консесуални уговор којим се једна страна (мандатар, заступник), обавезује да ће у своје име и за рачун друге стране (мандата, властодавца) бесплатно обавити неки правни или фактички посао.¹

Данашња концепција заступништва је шира, јер обухвата не само вољно заступништво, него и законско, статутарно и судско. Та правна концепција први пут се појавила у Немачком грађанском законнику из 1896 године, а затим су је преузели и многи други модерни законници.

Заступништво у данашњем смислу је правни однос на основу којег једно лице (заступник), у границама овлашћења, предузима правне послове у корист другог лица (заступани), тако да сва правна дејства из таквог правног односа прелазе на заступано лице као да га је оно лично закључило.²

Као што се види из предходно наведене дефиниције, суштина заступништва је у томе да правни посао који закључује заступник са трећим лицем, производи правно

¹ Обрад Станојевић, Римско право, Београд, 1998. стр.301

² Даница Попов, Грађанско право, Београд, 2005. стр.247.

дејство непосредно за заступаног, као да га је он сам закључио. У Општем имовинском закону за Црну Гору то је формулисано на следећи начин: "Што ко углави по твојој наредби, сам си углавио" (члан 1022).³

Заступништво може да производи правно дејство само уколико су испуњени следећи услови:

- потребно је постојање овлашћења на заступање које може имати свој основ у закону, статуту или другом општем акту надлежног органа или изјави воље заступаног лица (пуномоћје),
- потребно је да заступник иступа самостално приликом закључења правног посла или приликом предузимања правне радње, с тим што је у одређеним случајевима допуштено да се овлашћење за заступање пренесе на друго лице, његовог заменика (супститута),
- неопходно је да заступник поседује пословну способност, да би његова изјава воље била правно релевантна,
- на страни заступника неопходно је да постоји свест и жеља да закључени правни посао са трећим лицем произведе правна дејства према заступаном лицу, и
- потребно је да заступник обавести страну са којом закључује правни посао да он иступа у име заступаног.⁴

Институција заступништва, осим у материјалном праву, среће се и у процесном праву. Заступање у поступку представља обављање процесних радњи у туђе име и за туђ рачун у поступку пред судом или неким другим државним органом.

³ Даница Попов, *op.cit.*, стр.248.

⁴ Даница Попов, *op.cit.*, стр.252, 253.

1. ЗАСТУПАЊЕ У ПАРНИЦИ

1. 1. Појам и врсте заступника у парници

Пред судом парнични поступак не може да тече и да се оконча ако нема две стране у супротним процесним улогама, које су равноправне: једна која поступак покреће и тражи да судском заштитом оствари свој правни интерес - тужилац и друга, према којој судска заштита треба да буде пружена - тужени.⁵

Способност једног лица да буде носилац процесних права и процесних дужности у једном процесном односу, представља страначку способност.⁶ Правна способност је основ и услов за стицање страначке способности. Страначка способност представља појам процесног права, док је правна способност појам материјалног права. Правна способност је могућност субјекта да буде носилац права и обавеза. Код физичких лица она се стиче самим рођењем, с тим што још од римског права постоји изузетак по којем се зачето, а не рођено дете сматра рођеним (признаје му се својство субјекта права), ако је то у његовом интересу, под условом да се живо роди, док правна лица правну способност стичу даном уписа у судски регистар. Страначка способност, је ипак шири појам од појма правне способности, јер страначку способност имају и они субјекти који нису лица у праву и они који немају правну способност.

Тако, Законом о парничном поступку, предвиђено је да странка у поступку може бити свако физичко и правно лице⁷, уз изузетак, у одређеним случајевима када парнични суд може, ако нађе да за то постоје законом прописани услови (нпр. да поседују имовину и овлашћења да њоме располажу у границама закона), признати својство странке у поступку и неким облицима удруживања која нису ни физичка ни правна лица.⁸

За разлику од страначке способности, парнична способност је способност парничне странке да пуноважно предузима парничне радње.⁹ Да би једна странка имала парничну способност, потребно је да буду испуњена два услова: да има страначку способност и да има пословну способност. Парнична способност је ужа од страначке способности, јер свако лице које је страначки способно не мора да буде парнично способно. Тако је нпр. трогодишње дете страначки способно, али није и парнично способно јер нема пословну способност.

Пословна способност је појам материјалног права, док је парнична способност појам процесног права. Пословна способност је способност једној лица да изјавом своје воље закључује правне послове и предузима друге правне радње.¹⁰ За разлику од пословне способности која може бити потпуна и делимична, парнична способност може бити само потпуна и безусловна.

⁵ Милорад Живановић, Верољуб Рајовић, Радосав Момчиловић, Грађанскопроцесно право, Бања Лука, 2001. стр. 41.

⁶ Гордана Станковић, Ранка Рачић, Парнично процесно право, Требиње, 2008. стр. 120.

⁷ Закон о парничном поступку, "Службени гласник Републике Српске", број 58, Бања Лука, 2003. члан 291, став 1.

⁸ Закон о парничном поступку, члан 291, став 3.

⁹ Гордана Станковић, Ранка Рачић, *op.cit.*, стр. 125.

¹⁰ Даница Попов, *op.cit.*, стр. 101.

Странка која је потпуно пословно способна може сама вршити радње у поступку. Пунолетно лице коме је делимично ограничена пословна способност, парнично је способно у границама своје пословне способности, а малолетник који није стекао потпуну пословну способност парнично је способан у границама у којима му се признаје пословна способност.¹¹

Парничну странку која нема потпуну пословну или јој је она ограничена, као и странку која је потпуно пословно способна, али је фактички спречена да предузима парничне радње (због преоптерећености или непознавања права) замењује заступник, који уместо странке предузима правне радње или помаже у њеним правнорелевантим активностима.

Заступник је лице које води парницу уместо странке и у њено име, тако да радње суда непосредно делују према странци а не заступнику лично, а радње које предузима заступник имају значај као да их је предузела сама странка.¹²

У парничном поступку појављују се три врсте заступника, на чије постојање упућују како одредбе материјалног тако и процесног права, а то су:

1. законски заступник (законско заступање),
2. заступник правног лица и
3. пуномоћник (вољно заступање).

Законски заступник, по правилу заступа пословно неспособну странку, с тим што може у одређеним случајевима да заступа и пословно способну странку.

Заступник правног лица заступа правна лица по одредбама закона материјалног права. Правно лице има страначку способност, а према неким ауторима и парничну способност, али нема фактичку способност за предузимање радњи која по природи ствари припада физичким лицима, која управо из тих разлога предузимају све парничне радње уместо правног лица. Заступање правних лица није предмет овог рада, па стога о овој врсти заступања неће бити више речи.

Пуномоћник је вољни заступник, који заступа пословну и парнично способну странку, као и законског заступника странке који је пословно и парнично способан.

1.2. Положај заступника у парници

Заступник је лице различито од странке. Он има овлашћења да у име и за рачун парничне странке предузима све парничне радње које по закону може и иначе предузети странка коју он заступа. Он не може истовремено у истој парници заступати обе парничне странке, и тужиоца и туженог, јер су њихови интереси супротни. Такође, не може заступати ни лица која се налазе у истој страначкој улози уколико су им интереси супротни, нпр. код споразума супружника о разводу брака.

Заступник не може бити ни сведок ни умешач, нити може доћи до поклапања положаја заступника у парници и судије због тзв. моралне заинтересованости (судија у одређеној парници не може бити истовремено и заступник било које од странака). Значи, да судија не може вршити судијску дужност уколико је он сам заступник странке, те уколико је са заступником сродник по крви у правој линији до било кога степена, у побочној до четвртог степена или му је брачни, односно ванбрачни супружник, било

¹¹ Закон о парничном поступку, члан 292.

¹² Високо судско и тужилачко веће Босне и Херцеговине, Модул I, Грађанска област- испитивање тужбе и припремно рочиште, Сарајево, јануар 2006. стр. 19.

садашњи или бивши, сродник по тазбини до другог степена без обзира да ли је брак престао или није.

Заступник није парнична странка, али често има процесни положај странке, што значи да се на њега односе сва правила која важе и за странку. Тако нпр. уколико законски заступник буде удаљен из суднице због непоштовања суда, рочиште ће се одржати и без његовог присуства,¹³ али уколико је реч о пуномоћнику суд може на захтев странке застати са поступком, уколико је странка присутна на рочишту, а ако није присутна суд ће увек одложити рочиште и обавестити странку о томе.¹⁴

Професор Трива сматра да, иако заступник није странка он се у извесном смислу идентификује са странком, и то нпр. приликом извођења доказа саслушањем странака суд уместо парнично неспособне странке, по правилу, саслушава њеног законског заступника.¹⁵

Заступнику се у парници не може ништа досудити, нити се, уместо странке, може осудити на чинидбу у корист парничног противника заступаног. Пресуда, којом се парница окончава, не може да изазове никаква материјалноправна дејства у правној сфери заступника.¹⁶ Будући да је заступник овлашћен да у име и за рачун парничне странке предузима парничне радње уместо ње, све предузете парничне радње, као и сва парнична пропуштања, производе исто дејство као да их је сама странка предузела. Парничне радње не погађају заступника који их предузима, јер заступника не погађа његова парнична активност у туђој парници.

Када се ради о заступању парнично способне странке, и поред тога што је овластила пуномоћника да за њу води парницу, није се одрекла свог деловања у поступку, те може увек доћи пред суд и давати изјаве поред свог пуномоћника, али супротну страну, сведоке и вештаке може испитивати само преко пуномоћника, уколико је он присутан на главној расправи.¹⁷

Парничне трошкове странка сноси сама, а не њен заступник. Заступник својим радњама утиче и на трошкове парничног поступка, ако парницу води небрижљиво, те је у том случају дужан да сноси парничне трошкове које је проузроковао својом кривицом.¹⁸ Суд ће у току поступка казнити новчаном казном од 100 до 1.000 конвертибилних марака странку, законског заступника, пуномоћника или умешача који својим парничним радњама теже злоупотребе права призната Законом о парничном поступку.¹⁹

Уколико суд казни новчаном казном или удаљи из суднице адвоката или адвокатског приправника као пуномоћника, обавестиће о томе адвокатску комору.²⁰

Питање одговорности заступника се поставља ако он своју предузету обавезу не испуњава или је не испуњава како треба.

Заступник је дужан да савесно обавља своју функцију парничног заступника. Он је дужан да показује потребну пажњу у заступању и да савесно и брижљиво штити интересе странке коју заступа. Кад суд установи да законски заступник лица под старатељством не показује потребну пажњу у заступању, обавестиће о томе орган старатељства. Ако би услед пропуштања заступника могла настати штета за странку, суд ће застати са поступком и предложити да се одреди други законски заступник.²¹

¹³ Гордана Станковић, *op.cit.*, стр. 167.

¹⁴ Закон о парничном поступку, члан 407, став 4.

¹⁵ Сينيша Трива, *Грађанско парнично процесно право*, Загреб, 1978. стр. 237.

¹⁶ Гордана Станковић, Ранка Рачић, *op.cit.*, стр. 166.

¹⁷ Закон о парничном поступку, члан 300. став 2.

¹⁸ Гордана Станковић, Ранка Рачић, *op.cit.*, стр. 166., 167.

¹⁹ Закон о парничном поступку, члан 406.

²⁰ Закон о парничном поступку, члан 407. став 5.

²¹ Гордана Станковић, Ранка Рачић, *op.cit.*, стр. 167.

Заступник није одговоран странци за успех у парници. Заступник је одговоран странци само за свој рад. Странка је легитимисана да, у случају да заступник није показао потребну пажњу у заступању и због тога наступи штета на страни заступаног лица, затражи од заступника накнаду штете, коју је претрпела због несавесног или нестручног заступања. Значи, заступник је одговоран странци за штету која је настала његовим неправилним радом, а коју је проузроковао својом кривицом.²²

²² Закон о облигационим односима, "Службени лист", бр. 29/1978. , члан 154. став 1.

2. ЗАКОНСКО ЗАСТУПАЊЕ ФИЗИЧКИХ ЛИЦА

2. 1. Основе законског заступања у парници

Законски заступници заступају лица која немају парничну способност или пак особе које из других разлога нису у стању да се саме брину о својим правима и интересима. Другим речима, лица која немају парничну способност, по сили закона, заступају друга физичка лица, пословно и парнично способна лица одређена законом или актом надлежног органа. Изузетно, законски заступник се може поставити и парнично способној особи која није у могућности да сама штити своје интересе у парници, нпр. одсутној особи непознатог боравишта.²³ С обзиром на то да законски заступници заступају лица која нису у могућности да штите своје интересе у парници, за означавање ове категорије заступника, као синоним употребљава се термин "нужни" заступник.²⁴

Странка, због недостатка пословне способности или, изузетно, што није у могућности да из претходно поменутих разлога предузима радње у поступку, не одређује законског заступника. Она нема никаквог утицаја на настанак, садржину, обим и престанак права заступања.

Законски заступник одређује се према члану 293. став 2. Закона о парничном поступку Републике Српске. На основу тог члана предвиђено је да законског заступника одређује сам законодавац или надлежни државни орган (орган старатељства или суд) на основу овлашћења која проистичу из самог закона.

Законски заступници физичких лица у парничном поступку су родитељи који заступају своју малолетну децу, као и пунолетну децу над којима је продужено родитељско право, усвојиоци када заступају усвојенике, старатељ, орган старатељства, као и привремени заступник и заступника за примање писмена.

2. 2. Овлашћења законског заступника

Законски заступник је, већ по самој својој функцији овлашћен да може предузимати парничне радње без посебног овлашћења. Међутим, од претходног правила постоје одступања установљена посебним прописима на које упућује одредбе Закона о парничном поступку.

Тако, Законом о парничном поступку је предвиђено да законски заступник може у име странке предузимати све радње у поступку, али ако је за подношење или повлачење тужбе, за признање или одрицање од тужбеног захтева, за закључење поравнања или за предузимање других радњи у поступку посебним прописима одређено да заступник мора

²³ Коментари закона о парничном поступку у Федерацији Босне и Херцеговине и Републици Српској, Заједнички пројект Вијећа Европе и Европске комисије, Сарајево, 2005. стр. 478. (у даљем тексту "Коментари закона о парничном поступку")

²⁴ Гордана Станковић, Ранка Рачић, *op.cit.* , стр. 167.

имати посебна овлашћења, он може те радње предузимати само ако има таква овлашћења.²⁵

Тако, родитељи могу само с одобрењем надлежног органа старатељства отуђити или оптеретити вредније ствари и права из имовине свог малолетног детета ради његовог издржавања, лечења, васпитања и образовања или ако то захтева други важан интерес детета.²⁶ Старатељ не може без претходног одобрења органа старатељства предузимати послове који прелазе оквира редовног пословања или управљања штићениковом имовином.²⁷

У границама ових овлашћења (у погледу имовине малолетника, односно штићеника) крећу се и овлашћења родитеља односно старатеља као законских заступника за предузимање процесних радњи у парници у зависности од предмета спора. Уколико се предмет спора односи на редовно управљање имовином малолетника односно штићеника, родитељима односно старатељима у погледу процесних овлашћења у парници неће бити потребно посебно овлашћење органа старатељства, и обрнуто, уколико се предмет спора односи на послове у вези са располагањем имовином малолетника односно штићеника родитељима, односно старатељима ће бити потребно посебно овлашћење органа старатељства за предузимање процесних радњи у парници које подразумевају располагање захтевом.²⁸

Уколико је за предузимање одређених радњи у поступку неопходно посебно овлашћење, у том случају законски заступник је дужан да докаже да га има. Парнична радња предузета без посебног овлашћења нема пуноважно дејство, те се мора поновити. Суд је дужан привремено обуставити поступак и одредити рок за накнадно подношење таквог овлашћење, а уколико остављени рок безуспешно протекне, поступак се наставља као да парнична радња није ни била предузета.²⁹

Делатност законског заступника у парници може у извесном смислу бити ограничена и активношћу парничног суда, који је овлашћен и дужан да контролоше обавља ли законски заступник савесно своју функцију. Кад установи да законски заступник лица под старатељством не показује потребну пажњу у заступању, суд ће о томе обавестити орган старатељства. Ако би због његовог пропуштања могла настати штета за странку коју заступа, суд ће застати са поступком и предложити да се одреди други заступник.³⁰ С обзиром на то што се пропуштање заступника може у начелу увек интерпретирати као резултат занемаривање његове функције, суд ће бити овлашћен одбити доношење пресуде због пропуштања када би иначе било могуће ову пресуду донети, као и не признати остале диспозиције извршене пропуштањем.³¹

Уколико је у поступку парничне радње предузела странка која је парнично неспособна, а суд није знао за њену неспособност, законски заступник те странке може накнадно да одобри предузете радње од стране парнично неспособне странке. Супротно овоме, парнично неспособна странка која накнадно стекне парничну способност, нема овлашћења да опозове радње које је заступник већ предузео.³²

Код заступања суд мора у току читавог поступка (како првостепеног, тако и у поступку по правним лековима) пазити по службеној дужности да ли парнично

²⁵ Закон о парничном поступку, члан 294. став 1.

²⁶ Породични закон, "Службени гласник Републике Српске", број 54, Бања Лука, 2002., члан 287.

²⁷ Породични закон, члан 190.

²⁸ Коментари закона о парничном поступку, стр. 482.

²⁹ Закон о парничном поступку, члан 294. став 1.

³⁰ Закон о парничном поступку, члан 294. став 3.

³¹ Синиша Трива, *op.cit.*, стр. 242.

³² Гордана Станковић, Ранка Рачић, *op.cit.*, стр. 173.

неспособну странку заступа њен законски заступник и да ли законски заступник има посебно овлашћење када је оно потребно.³³

Лице које се појављује као законски заступник дужно је да на захтев суда докаже да је законски заступник.³⁴ Законски заступник своје овлашћење на заступање доказује одређеним исправама, то су: извод из матичне књиге (за родитеље), одлука суда или органа старатељства о поверавању детета једном од родитеља на чување и васпитање, решење органа старатељства о постављању за старатеља и друге одговарајуће исправе.³⁵

Кад суд утврди да лице које се појављује као странка не може бити странка у поступку, а тај се недостатак може отклонити, позваће тужиоца да изврши потребне исправке у тужби или ће предузети друге мере да би се поступак могао наставити са лицем које може бити странка у поступку. Исто тако, када суд утврди да странка нема законског заступника или да законски заступник нема посебна овлашћења када су она потреба, затражиће да надлежни орган старатељства постави старатеља парнично неспособном лицу, односно позваће законског заступника да прибави посебна овлашћења, или ће предузети друге мере које су потребне да би парнично неспособна странка била правилно заступана.³⁶

Све док се не отклоне недостаци у погледу заступања, прописано је да ће суд предузети само оне радње због чијег одлагања би могле настати штетне последице за странку (нпр. обезбеђивање доказа, издавање привремене мере).³⁷ Према одредбама ранијег парничног процесног законодавства, суд је могао оставити рок ради отклањања недостатака у погледу заступања, док садашњи Закон о парничном поступку предвиђа да суд има обавезу да остави рок ради исправљања недостатака у заступању. Против решења којим суд наређује отклањање недостатака није допуштена жалба.³⁸

Уколико се уочени недостаци не отклоне или одређени рок за њихово отклањање безуспешно протекне, суд ће решењем укинути све радње које су спроведене у поступку, и одбациће тужбу. Ако је пресуда била донесена, недостатак овлашћења за заступање преставља разлог за улагање правног лека³⁹

2. 3. Родитељи као законски заступници

Дете има правну способност, јер се она стиче самим рођењем, али оно није способно учествовати у правном промету, јер нема пословну способност, те ради заштите права и инетреса детета у његово име и за његов рачун правне послове закључују и парничне радње предузимају његови родитељи.

Пословна способност се стиче пунолетством, али постоји случај у коме се пословна способност може стећи и пре пунолетства, а то је закључењем брака. Породични закон предвиђа, да суд из оправданих разлога може у ванпарничном поступку дозволити закључење брака малолетнику старијем од 16 година, ако утврди да је то лице телесно и душевно способно за вршење права и дужности које произилазе из брака. Предлог за

³³ Закон о парничном поступку, члан 293. став 3.

³⁴ Закон о парничном поступку, члан 294. став 2.

³⁵ Гордана Станковић, Ранка Рачић, *op.cit.*, стр.173.

³⁶ Закон о парничном поступку, члан 295. став 1.и 2.

³⁷ Закон о парничном поступку, члан 295. став 3.

³⁸ Коментари закона о парничном поступку, стр. 485.

³⁹ Гордана Станковић, Ранка Рачић, *op.cit.* стр. 174.

дозволу закључења брака може поднети заинтересовано малолетно лице.⁴⁰ У овом случају, пословна способност се стиче самим чином закључења брака (ex lege), без посебне одлуке суда.

Поред овог, постоји и ситуација када се пословна способност не може стећи ни пунолетством, уколико је над пунолетним лицем продужено родитељско право. Породични закон прописује да суд може у ванпарничном поступку по захтеву родитеља, усвојоца или органа старатељства одлучити да се родитељско право продужи и после пунолетства детета, ако дете због телесног или душевног недостатка није способно да се само стара о себи и о својим правима и интересима.⁴¹

Родитељи су, по самом закону, законски заступници своје малолетне нееманиповане деце, као и пунолетне деце над којима је продужено родитељско право. Они имају право и дужност да заступају дете у свим правним пословима и у свим поступцима изван граница пословне и процесне способности детета. Ти правни послови и правне радње тичу се личности, неимовинских и имовинских права и обавеза, као и покретања поступака и предузимања процесних радњи ради заштите и остварења права детета пред судом или неким другим органом.⁴² Супротно томе, малолетник у границама своје пословне и процесне способности сам предузима процесне радње и закључује правне послове. Тако, малолетник са навршених 15 година, који је ступио у радни однос код послодавца и који радом остварује приходе може сам, без законског заступника, да подигне тужбу и да покрене парницу која се тиче његовог радног односа, јер је парнично способан у овим парницама.⁴³

Према породичноправним прописима родитељи су равноправни приликом вршења родитељских права и дужности, тако да су оба родитеља законски заступници своје малолетне деце, као и деце над којима је продужено родитељско право. С обзиром на то да, родитељи имају једнако право да заступају своју децу у поднесцима треба да буду означена оба родитеља као законски заступници.

Принцип да дете заступају и отац и мајка не значи да је заступање уредно само ако у парници учествују обоје. Правило треба разумети тако да један родитељ има једнако право као и други да својом вољом утиче на развој спора.⁴⁴

Сва достављања писмена, односно изјава и позива које суд треба извршити малолетом лицу, учиниће једном или другом родитељу, а уколико родитељи не живе заједно, оном родитељу код кога дете живи.⁴⁵

У случају да је један родитељ пропустио да предузме неку парничну радњу, други родитељ ће моћи да предузме накнадно ту радњу само ако већ нису наступиле последице пропуштања.⁴⁶

Постоји претпоставка да се присутни родитељ појављује пред судом уз сагласност одсутног родитеља и да је се одсутни родитељ унапред сагласио са радњама које приступи родитељ предузима. Међутим, могуће је да одсутни родитељ није сагласан са радњама које је предузео други родитељ у поступку. У том случају, родитељ који није сагласан са предузетим радњама може учинити опозив предузете радње, ако је иначе опозива, и уколико је то могуће с обзиром на стање парнице. Како несагласност родитеља

⁴⁰ Породични закон, члан 36. став 2.

⁴¹ Породични закон, члан 104. став 1.

⁴² Зоран Поњавић, Породично право, Крагујевац, 2007. , стр.242.

⁴³ Зоран Ивошевић, Заступање у судским споровима из рада, Зборник радова, Заступање и пуномоћство, Београд, 2007. стр. 77.

⁴⁴ Боривоје Познић, Грађанско процесно право, Београд, 1980. , стр.126.

⁴⁵ Породични закон, члан 84. став 2.

⁴⁶ Гордана Станковић, Ранка Рачић, op.cit. стр.168.

представља сметњу за нормалан развој поступка, суд ће се обратити органу старатељства ради превазилажења овако насталог проблема.⁴⁷

Постоје различите животне ситуације када само један од родитеља врши родитељско право, а други је фактички или правно спречен да то чини. Уколико само један од родитеља врши родитељско право, онда само том родитељу и припада улога законског заступника.

Ванпарнични суд може одузети родитељско право родитељу који је злостављао дете, злоупотребљавао родитељско право, или је напустио дете, занемарио бригу о детету и занемарио своје родитељске дужности.⁴⁸ Уколико је један од родитеља лишен родитељског права, самим тим му је одузета и улога законског заступника детета, те у том случају родитељско право припада само другом родитељу као и улога законског заступника детета. Родитељско право ванпарнични суд може вратити родитељу, уколико престану разлози због којег му је то право одузето.

Кад су родитељи разведени, или је брак поништен или је утврђено да брак не постоји, дужност заступања има онај родитељ коме је дете судском одлуком поверено на чување и васпитање. Ако родитељи нису разведени, али живе одвојено, родитељско право врши онај родитељ код кога се дете налази, те он и има улогу законског заступника.⁴⁹

У ситуацијама у којима је један од родитеља умро или није познат, или уколико му је одузета пословна способност, улога законског заступника припада другом родитељу.

Родитељи заступају своју децу у парницама које се воде између детета и трећих лица, али постоје и случајеви када се парнице воде између детета и родитеља.

Родитељи не могу да врше право и дужност заступања свог малолетног детета када постоји сукоб интереса између родитеља и детета, као и у погледу правних послова чија је пуноважност условљена изјавом воље коју малолетник одређеног узраста мора да изрази самостално и непосредно.⁵⁰ Тако, нпр. приликом признања очинства, уколико је дете старије од 16 година, потребна је и његова сагласност с признањем очинства.⁵¹

Када се парница води између детета и родитеља, разликују се три ситуације:

1. Ако се парница води између једног родитеља и детета, при чему оба родитеља врше родитељско право, дете заступа други родитељ, под условом да он и дете нису у различитим процесним улогама и да између њих не постоје супротни интереси,
2. Ако један родитељ самостално врши родитељско право, а дете и родитељ се налазе у различитим процесним улогама, надлежни орган старатељства поставиће посебног стараоца детету, а уколико он то не учини суд је дужан поставити привременог заступника детету,
3. Ако оба родитеља врше родитељско право, а између њих и детета постоје супротни интереси или се налазе у супротним страначким улогама, поступиће се као у претходном случају.⁵²

Законско заступање детета од стране његових родитеља престаје када дете постане пунолетно или стекне потпуну пословну способност, осим ако након пунолетства судском одлуком није продужено родитељско право.⁵³ Уколико је продужено родитељско право и након пунолетства детета, кад престану разлози због којих је родитељско право било

⁴⁷ Боривоје Познић, *op.cit.*, стр.126.

⁴⁸ Породични закон, члан 106. став 1.

⁴⁹ Гордана Станковић, Ранка Рачић, *op.cit.* стр. 169.

⁵⁰ Љубица Милутиновић, "Заступање у брачном и породичном спору", Зборник радова, Заступање и пуномоћство, Београд, 2007., стр. 70.

⁵¹ Породични закон, члан 119. став 1.

⁵² Породични закон, члан 140.

⁵³ Љубица Милутиновић, *op.cit.* стр. 74.

продужено, суд ће на захтев родитеља, односно усвојиоца или органа старатељства одлучити о престанку родитељског права.⁵⁴

Важно је истаћи да се усвојењем заснива родитељско-дечији однос, тако да за усвојену децу важе сва претходно наведена правила о заступању.

Усвојење је пуноважно уколико су усвојилац и усвојеникови родитељи, односно стараоци усвојеника, о томе дали своју сагласност пред надлежним органом старатељства. Изјаве о усвојењу уносе се у записник, који потписују сва лица која су присуствовала заснивању усвојења. За усвојење малолетног лица старијег од 10 година потребан је и његова сагласност.⁵⁵

2. 4. Улога органа старатељства у заступању

Ако законски заступник не црпи своја овлашћења непосредно из закона као родитељи, њега поставља надлежни орган старатељства.

Месна надлежност органа старатељства одређује се према пребивалишту, а ако се ово не може утврдити, према боравишту лица које треба ставити под старатељство. Пребивалиште, односно боравиште одређује се према времену када су се стекли услови за стављање одређеног лица под старатељство.⁵⁶

Лице под старатељством (штићеник) је субјект права са одређеним правима и обавезама, па држава мора обезбедити да се она остварују и субјекти укључују у правни промет, јер једино тако имају вредност за носиоца. Будући да они не могу непосредно да их врше јер немају правно релевантну вољу, орган старатељства им поставља старатеља. Његово је право и дужност да у име и за рачун штићеника закључује правне послове и предузима правне радње везане за његову личност и имовину. Међутим, уколико је то у интересу самог лица под старатељством, орган старатељства може да не постави старатеља већ да дужност старатеља врши непосредно. У случају непосредног старатељства, када дужност старатеља врши орган старатељства, послове заступања ће вршити преко овлашћеног стручног лица.⁵⁷

Орган старатељства може у име малолетног детета покренути спор о издржавању, односно за повећање издржавања, кад родитељ код кога се дете налази на заштити и васпитању без оправданих разлога не користе то право или уколико родитељ не тражи извршење досуђеног издржавања, орган старатељства је овлашћен да у име малолетног лица поднесе суду предлог за извршење.⁵⁸

Орган старатељства за старатеља поставља лице које има лична својства и способности за вршење дужности старатеља. По правилу, да би се неко лице могло поставити за старатеља потребан је пристанак тог лица. Уколико орган старатељства оцени да је то неопходно, за старатеља ће бити постављен у правилу најближи крвни сродник у правој линији или побочној линији, који испуњава и све друге потребне услове за вршење дужности старатеља.⁵⁹

⁵⁴ Породични закон, члан 104. став 2.

⁵⁵ Породични закон, члан 145.

⁵⁶ Породични закон, члан 218. став 1. и 2.

⁵⁷ Зоран Поњавић, *op.cit.*, стр. 298.

⁵⁸ Породични закон, члан 256. став 1. и 2.

⁵⁹ Породични закон, члан 179. став 2., 3. и 4.

Професор З. Поњавић у свом уџбенику дефинише старатеља као пословно способно физичко лице изузетно и правно, које поставља орган старатељства да се самостално и савесно стара о другом лицу које није у стању да се стара о себи, својим правима и интересима, по његовом предходном добровољном пристанку и то све под надзором органа старатељства.⁶⁰

Поред позитивних услова који су потребни за постављање старатеља, законом су одређени и негативни услови тј. одређено је која лица не могу бити постављена за старатеља. За старатеља се не може поставити лице:

- коме је одузето родитељско право,
- коме је одузета или ограничена пословна способност,
- чији су интереси у супротности са интересима штићеника, односно које не пружа довољно јемства да ће штићеника васпитати и одгајати тако да постане одговоран члан заједнице,
- од кога се, с обзиром на његово раније и садашње владање, лична својства и односе са штићеником и његовим родитељима не може очекивати да ће правилно вршити дужност старатеља.⁶¹

Разликује се старатељство над малолетницима и старатељство над лицима којима је одузета пословна способност.

Када је у питању старатељство над малолетницима Породични закон предвиђа да ће се под старатељство ставити :

- малолетно лице чији су родитељи умрли, нестали, непознати или су непознатог боравишта дуже од једне године,
- затим малолетници чијим родитељима је одузето родитељско право, одузета пословна способност, односно који нису стекли пословну способност или им је пословна способност ограничена,
- те малолетници чији су родитељи кроз дуже време занемарили чување и васпитање детета, и
- малолетници чији су родитељи одсутни и нису у могућности да се редовно старају о своме детету, а нису га поверили на чување и васпитање лицу за које је орган старатељства утврдио да испуњава услове за старатеља.⁶²

Лице коме је правоснажном одлуком суда делимично или потпуно одузета пословна способност, орган старатељства ставиће под старатељством. Правоснажну одлуку о одузимању, односно ограничавању пословне способности суд је да дужан без одлагања достави надлежном органу старатељства, који ће у року од тридесет дана од пријема одлуке, лице коме је одузета пословна способност ставити под старатељство.⁶³

У зависности од предмета спора, разликују се и границе овлашћења старатеља као законског заступника. Уколико се предмет спора односи на редовно управљање имовином штићеника, старатељ предузима самостално парничне радње, без предходног одобрења органа старатељства, а ако се предмет спора односи на послове у вези са располагањем имовином штићеника, старатељу је потребно за предузимање парничних радњи, посебно овлашћење органа старатељства. Постоје и радње које старатељ уопште не може предузети, јер је неопходно да то учини сам малолетник, а то је нпр. сагласност с признањем материнства и очинства.

Старатељство над малолетним штићеником престаје његовим пунолетством, закључењем брака, његовим усвојењем или кад престане разлог због којег је малолетнику

⁶⁰ Зоран Поњавић, *op.cit.*, стр. 278.

⁶¹ Породични закон, члан 183.

⁶² Породични закон, члан 201.

⁶³ Породични закон, члан 209. став 1. и 2.

постављен старатељ.⁶⁴ Међутим, ако и по наступању пунолетства, због психофизичких недостатака, штићеник није способен да се брине о својој личности, правима и интересима, старалац уз одобрење органа старатељства или орган старатељства непосредно, покреће код надлежног суда поступак за одузимање пословне способности штићеника, у циљу поновног стављања под старатељство.⁶⁵ Старатељство над лицима којима је одузета, односно ограничена пословна способност престаје када им се одлуком суда донесеном у ванпарничном поступку врати пословна способност. Правоснажну одлуку о враћању пословне способности суд одмах доставља органу старатељства.⁶⁶

Понекад, када то околности случаја налажу, старатељ може бити постављен и на одређено време. Овај привремени старатељ се може поставити штићенику (дакле, лицу које већ има старатеља), детету под родитељским старањем, као и пословно способном лицу.⁶⁷

Посебни старатељ се може поставити лицу које је одсутно, односно чије је боравиште непознато, а претпоставља се да је живо.⁶⁸ С тога, орган старатељства поставиће посебног старатеља за поједине послове или одређену врсту послова одсутном лицу чије је боравиште непознато а које нема заступника, непознатом власнику имовине када је потребно да се неко о тој имовини стара, као и у другим случајевима када је то потребно ради заштите права и интереса одређеног лица.⁶⁹

Орган старатељства поставиће посебног старатеља и лицу над којим родитељи или усвојиоци врше родитељско право у случају вођење спора између њега и његових родитеља или усвојиоца, за закључење појединих правних послова између њих, као и у другим случајевима када су њихови интереси супротни. Исто тако, поставиће посебног старатеља лицу под старатељством у случају вођења спора између њега и старатеља, као и у другим случајевима када су њихови интереси супротни.⁷⁰

Када међу малолетницима над којима исто лице врши родитељско право или међу лицима која имају истог старатеља треба да се води спор или закључи правни посао у коме су интереси малолетника, односно штићеника у супротности, поставиће се сваком од њих посебан старатељ за вођење спора, односно закључења посла.⁷¹

Приликом постављања посебног старатеља сам орган старатељства одређује обим дужности и права старатеља имајући у виду околности сваког појединог случаја.

2. 5. Законски заступници које поставља суд

Поред законских заступника који своја овлашћења црпе непосредно из самог закона, као и законских заступника које поставља орган старатељства, постоје и законски заступници које у одређеним случајевима поставља сам парнични суд. Закон о парничном

⁶⁴ Породични закон, члан 207. став 1.

⁶⁵ Породични закон, члан 208

⁶⁶ Породични закон, члан 213. став 1. и 2.

⁶⁷ Зоран Поњавић, *op. cit.*, стр. 280.

⁶⁸ Зоран Поњавић, *op. cit.*, стр. 281.

⁶⁹ Породични закон, члан 214. став 1.

⁷⁰ Породични закон, члан 215. став 1. и 2.

⁷¹ Породични закон, члан 215. став 3.

поступку овлашћује парнични суд да у одређеним ситуацијама поставља привременог заступника и заступника за пријем писмена.

2. 5. 1. Привремени заступник (curator ad litem)

Првостепени суд може поставити привременог заступника само туженом ако сматра да би редован поступак око постављања законског заступника трајао дуго, те би могле да настану штетне последице за једну или обе стране у поступку.⁷² Решење о постављању привременог заступника без одлагања се доставља органу старатељства и странкама када је могуће, а против овог решења није дозвољена жалба.⁷³ (Примере решења о постављању привременог заступника погледати у прилогу под бројем 1).

Поступак у коме парнични суд поставља привременог заступника има карактер инцидентног поступка који се интерполира у пендентни поступак. Покреће га сам суд по службеној дужности или на предлог странке. Прије него што постави привременог заступника, суд треба да изврши избор лица које ће поставити за привременог заступника и да му пружи могућност да се изјасни да ли прихвата ову функцију.⁷⁴

Привремени заступник је законски заступник који има овлашћења да штити интересе странке само за одређено време и само у одређеној, конкретној парници у којој је постављен.⁷⁵

Законом о парничном поступку је предвиђено да ће суд туженом поставити привременог заступника нарочито у случајевима:

1. ако тужени није парнично способан, а нема законског заступника;
2. ако постоје супротни интереси туженог и његовог законског заступника;
3. ако обе странке имају истог законског заступника;
4. ако је боравиште туженог непознато, а нема пуномоћника.⁷⁶

Овако формулисана одредба закона указује на то, да су претходно наведени случајеви најчешћи случајеви у којима суд поставља привременог заступника, али не и једини.

Законодавац је предвидео могућност да суд сам постави привременог заступника туженом у случају када је тужени парнично неспособан, а нема законског заступника. То ће бити случајеви када се као тужени појављује малолетно дете, а нема родитеља односно старатеља, или ако је тужени у току парнице изгубио парничну способност, а нема законског заступника, или када законски заступник туженог умре, или му престане овлашћење за заступање и томе слично.⁷⁷ Даље, законодавац је предвидео могућност постављања привременог заступника туженом ако постоје супротни интереси туженог и његовог законског заступника. То ће бити случајеви када у спору постоје супротни интереси између родитеља и малолетне деце, старатеља и штићеника, усвојиоца и усвојеника итд.⁷⁸ Законодавац је, такође, прописао да ће суд поставити привременог заступника туженом ако обе странке имају истог заступника. То ће бити нпр. када један те исти заступник заступа два пословно неспособна лица која имају различите страначке улоге.⁷⁹ Законодавац предвиђа да се привремени заступник поставља и туженом чије је

⁷² Закон о парничном поступку, члан 296. став 1.

⁷³ Вида Петровић- Шкоро, "Положај заступника у парничном поступку", Зборник радова, Заступање и пуномоћство, Београд, 2007. стр. 10.

⁷⁴ Гордана Станковић, Ранка Рачић, op.cit. стр. 170.

⁷⁵ Гордана Станковић, Ранка Рачић, op. cit. , стр.171.

⁷⁶ Закон о парничном поступку, члан 296. став 2. тачка 1.- 4.

⁷⁷ Коментари закона о парничном поступку, стр 488.

⁷⁸ Ibidem,

⁷⁹ Ibidem,

боравиште у тренутку подношења тужбе непознато, а тужени нема пуномоћника. Непознато боравиште туженог подразумева да је његово боравиште непознато и у земљи и у иностранству, а да је суд до тих података дошао детаљном провером.⁸⁰

Ако се привремени заступник поставља туженом чије је боравиште непознато, а он нема пуномоћника, у том случају суд је дужан да у року од осам дана изда оглас који ће објавити у "Службеном гласнику Републике Српске" и на огласној табли суда.⁸¹ (*Примери огласа о постављању привременог заступника налазе се у прилогу под бројем 2*).

Према ранијем Закону о парничном поступку суд је имао и обавезу и могућност да, оглас објави и на други погодан начин, што не прописује нови Закон о парничном поступку. Поред тога, правилним тумачењем претходно наведене одредбе може се закључити да је законодавац предвидео издавање и објављивање огласа о постављању привременог заступника само у случају када је тужени парнично способан, али не зна за спор, односно када је тужени парнично неспособан, али његов законски заступник не зна за спор.⁸²

Оглас о постављању привременог заступника требао би да садржи: означање суда који је донео решење о постављању привременог заступника, те законски основ за постављање привременог заступника, име туженог коме се поставља заступник, предмет спора, име заступника, затим његово занимање и боравиште, као и упозорење да ће заступник у поступку вршити дужност све док се тужени или његов пуномоћник не појаве пред судом или док орган старатељства не обавести суд да је поставио старатеља туженом.⁸³

Из претходно наведеног може се видети да овлашћења привременог заступника трају све док се странка односно њен пуномоћник не појаве пред судом или док орган старатељства не обавести суд да је поставио старатеља.

2. 5. 2. Заступник за примање писмена

За разлику од законског заступника који води све парнице и може да врши све парничне радње у име и за рачун лица које заступа, те привременог заступника који у име и за рачун тужене стране може да предузме све парничне радње само у једној одређеној парници, законски заступник за примање писмена је лице које је овлашћено само за једну парничну радњу, а то је пријем писмена.

Заступник за пријем писмена има пасивну улогу у парници, те не може предузимати активне парничне радње, јер је овлашћен само да за странку прима писмена.

Суд је законом овлашћен да туженом постави привременог заступника уколико се достављање није могло извршити јер се тужени и његов законски заступник налазе у иностранству, а немају пуномоћника у РС.⁸⁴ У том случају суд ће у року од осам дана издати оглас који ће објавити у "Службеном гласнику Републике Српске" и на огласној табли суда.⁸⁵

Закон о парничном поступку предвиђа више различитих ситуација у којима суд може поставити заступника за пријем писмена.

⁸⁰ Коментари закона о парничном поступку, стр. 488.

⁸¹ Закон о парничном поступку, члан 298.

⁸² Коментари закона о парничном поступку, стр. 491.

⁸³ Гордана Станковић, Ранка Рачић, *op. cit.*, стр. 170.

⁸⁴ Закон о парничном поступку, члан 296. став. 2 тачка 5.

⁸⁵ Закон о парничном поступку, члан 298.

Туженог или његовог заступника који се налазе у иностранству, а немају пуномоћника у Босни и Херцеговини, суд ће већ приликом достављања првог писмена позвати да у примереном року поставе пуномоћника за примање писмена у Босни и Херцеговини, уколико они у остављеном року не поставе пуномоћника за пријем писмена, суд ће туженом на његов трошак поставити заступника за примање писмена и преко тога заступника обавестити туженог односно његовог заступника о том постављању.⁸⁶

У ситуацији када пуномоћник за примање писмена откаже пуномоћје, а странка не именује другог таквог пуномоћника у року од тридесет дана од дана када је суд обавештен о отказу пуномоћја, суд ће странци на њен трошак именовати заступника за примање писмена, те вршити сва достављања преко именовног заступника док не прими обавештење странке о постављању новог пуномоћника.⁸⁷

Даље, закон предвиђа да уколико више лица заједнички туже, а немају заједничког законског заступника односно пуномоћника, суд их може позвати да у одређеном року именују заједничког пуномоћника за примање писмена. Уколико сами тужиоци у остављеном року не именују таквог пуномоћника, суд ће једног од њих одредити за заједничког заступника за примање писмена и о томе обавестити странке.⁸⁸ Ово правило се примењује и уколико је више лица тужено као јединствени супарничари.

Постоје и фактички законски заступници за примање писмена кад примају писмена за адресата који није затечен у стану односно на радном месту. Тако Законом о парничном поступку је прописано да, ако се лице коме се писмено има доставити не затекне у свом стану, достављање се врши предајом писмена неком од његових одраслих чланова домаћинства који је дужан да прими писмено, а ако се они не затекну у стану, писмено ће се предати настојнику или суседу ако они на то пристану.⁸⁹

Када суд одлучи да постави законског заступника за примање писмена туженом, тужилац је дужан да предујми потребна средства за покриће ових трошкова.

⁸⁶ Закон о парничном поступку, члан 353. став 2.

⁸⁷ Закон о парничном поступку, члан 353. став 4.

⁸⁸ Закон о парничном поступку, члан 354. став 1.

⁸⁹ Закон о парничном поступку, члан 345. став 3.

3. ВОЉНО ЗАСТУПАЊЕ ФИЗИЧКИХ ЛИЦА

3. 1. Принцип слободног заступања

Наше процесно законодавство признаје пословно и парнично способним странкама и постулатиону способност, што се огледа у томе да могу, без ангажовања пуномоћника, саме предузимати радње у поступку. Према томе, важећи систем парничног процесног права, по правилу, не обавезује странку да за послове заступања у парници ангажује адвокате или пак адвокатска друштва као квалификоване и професионално организоване пуномоћнике који се у виду занимања односно делатности и уз накнаду баве пружањем правне помоћи, нити да уз наведене послове овлашћују друге квалификоване пуномоћнике са правним образовањем.⁹⁰

Из предходно наведеног види се, да у нашем грађанско процесном праву важи принцип слободног заступања, односно да странка може слободно да одлучи да ли ће предузети парничне радње лично или преко пуномоћника, као и кога ће ангажовати као вољног заступника.

За разлику од нашег процесног законодавства, Закон о парничном поступку Србије предвиђа извесна ограничења у погледу слободног заступања. Тако, у Закону о парничном поступку Србије предвиђено је да странку мора заступати адвокат у поступку по ревизији и захтеву за заштиту законитости.⁹¹ Такође је прописано да у поступку по жалби са алтернативним предлогом за ревизијско одлучивање (директна ревизија) пред Врховним судом Србије странку која је физичко лице мора заступати адвокат.⁹²

Иако, странка може лично да води парницу, она ипак парницу често води преко пуномоћника који има стручне квалификације за заступање. Такво заступање странци пружа једну извесну гаранцију да због непознавања прописа не изгуби спор. Постављањем пуномоћника странка, ипак не губи право да и сама присуствује поступку и предузима парничне радње.

Странка уколико жели може да ангажује једног или више пуномоћника, док с друге стране, супарничари, чији интереси нису супротни, могу да имају истог пуномоћника и то за све или само за поједине парничне радње.

Супарничарство (*litis consortium*) постоји када дође до кумулације субјеката у једној процесној улози тако да, уместо једног лица у улози једне парничне странке, срећемо множину субјеката.⁹³ Ако супарничари имају заједничког пуномоћника, сваки од њих му издаје посебно пуномоћје, без обзира што сва пуномоћја могу да буду садржана у једном писмену (које свако од њих потписује као властодавац).⁹⁴

⁹⁰ Коментари закона о парничном поступку, стр. 493.

⁹¹ Закон о парничном поступку, "Службени гласник Републике Србије", бр. 125/04 од 22.11.2004, члан 84. став 2., (у даљем тексту Закон о парничном поступку Републике Србије)

⁹² Закон о парничном поступку Републике Србије, члан 390. став 4.

⁹³ Гордана Станковић, Ранка Рачић, *op. cit.*, стр. 135.

⁹⁴ Гордана Станковић, Ранка Рачић, *op. cit.*, стр. 145.

3. 3. Пуномоћје

Пуномоћје је овлашћење за заступање које властодавац правним послом даје пуномоћнику. Исправа о пуномоћју – је писмено које се издаје на основу уговора о пуномоћству.⁹⁵ Уговор о пуномоћству је такав уговор којим се једна страна, која се зове пуномоћник, обавезује да, на основу овлашћења које добија од друге стране, која се зове властодавац, и у њено име (и за њен рачун), предузме одређене правне послове, уз накнаду или без накнаде.⁹⁶

Закон о облигационим односима регулише уговор о пуномоћству делимично општим одредбама о заступању (84. – 98. члана) , а делимично одредбама уговора о налогу (749. – 770. члана) који је основни уговор и за неке друге уговоре који су се из њега развили. Уговор о пуномоћству је посебна врста уговора о налогу, с тим што је то један вид непосредног заступништва, код кога се правни послови предузимају у име (и за рачун) властодавца, тако да делују непосредно према њему. Он се и схвата као уговор који је изведен, односно обухваћен уговором о налогу.⁹⁷

Пуномоћје у парничном поступку представља овлашћење и легитимацију пуномоћника за предузимање одређених или свих парничних радњи у поступку које странка као властодавац правним послом даје пуномоћнику.

Израз пуномоћје употребљава се у материјалном и процесноправном смислу.⁹⁸ Пуномоћје у материјалном смислу је овлашћење за заступање у парници и оно је, по својој садржини, ванпроцесна, једнострана и неформална правна радња. То је ванпроцесна изјава властодавца којом он пуномоћника овлашћује да га заступа у парници пред судом и да суд и парнични противник могу према њему да предузимају парничне радње.⁹⁹ Издавање пуномоћја за заступање у парници је правни посао који се предузима поводом постојеће или предстојеће парнице. Овај правни посао производи правно дејство у парници преко парничне радње (изјаве странке да треба некога сматрати њеним пуномоћником) и преко радње којом се пуномоћник легитимише (реални акт – предаја пуномоћја суду). Уколико до парнице не дође, пуномоћје не може да произведе дејство. Пуномоћје производи дејство од тренутка када се пуномоћник упозна са њеном садржином. Пуномоћник је прихватио обавезу заступања кад изричито изјави да прихвата заступање. Изјава која садржи овлашћење за заступање у парници је неформална. Она се може дати или усмено или писмено. Међутим, пуномоћник мора да располаже писменом исправом да би могао да докаже своје својство заступника.¹⁰⁰

Пуномоћје у процесном смислу је исправа којом се доказује постојање овлашћења за заступање. У једној исправу могу да буду садржана два или више пуномоћја у материјалноправном смислу јер властодавац може једном исправом да овласти два или више лица на заступање у конкретној парници.¹⁰¹ Пуномоћје је исправа јавна или приватна, чија је сврха доказивање чињенице да постоји овлашћење за заступање, с обзиром да се ова околност не може доказивати сведоцима. Законом нису предвиђени

⁹⁵ Снежана Андрејевић, "Уговорно пуномоћство", Зборник радова, Заступање и пуномоћство, Београд, 2007. године, стр. 25.

⁹⁶ Ђорђа Николић, "Облигационо право", Приручник за полагање правосудног испита, Београд, 2007. године, стр.221.

⁹⁷ Ibidem,

⁹⁸ Гордана Станковић, Ранка Рачић, , стр. 180.

⁹⁹ Ibidem,

¹⁰⁰ Ibidem,

¹⁰¹ Ibidem,

никакви обавезни елементи форма и садржине пуномоћја. Из исправе треба да се види ко се овлашћује, на шта се овлашћује, а из потписа ко даје овлашћење.

Закон предвиђа одређену форму у погледу пуномоћја само уколико странка која даје пуномоћје није писмена или није у стању да се потпише, а пуномоћје издаје лицу које није адвокат, потребни су на пуномоћју и потписи два пунолетна лица.

3. 2. Пуномоћник

Пуномоћник је заступник који заступа странку у парници на основу овлашћења које је добио од ње. Пуномоћника може именовати само пословно и парнично способна странка. Поред странке, пуномоћника могу да поставе и законски заступник и умешач. С обзиром на то да пуномоћничково овлашћење на заступање има свој основ у вољи странке, законског заступника или умешача, овај вид заступања се и назива вољно заступање, а пуномоћник вољни заступник.

Пуномоћник у парници треба да испуни одређене услове да би могао да иступа у име и за рачун заступане парничне странке. Он треба да има страначку способност и потпуну пословну способност, што је услов за парничну способност.

Закон о парничном поступку прописује да пуномоћник физичког лица у парници може бити адвокат, адвокатско друштво или запослени за бесплатну правну помоћ, као и брачни односно ванбрачни друг странке или сродник по крви или по тазбини.¹⁰²

Пуномоћник може бити адвокат као лице које је регистровано за обављање ове услуге у складу са Законом о адвокатури. Закон о адвокатури прописује да пред судовима, државним органима и организацијама у Републици Српској физичка и правна лица заступа и брани искључиво адвокат уписан у Именик адвоката Адвокатске коморе Републике Српске или одговарајући Именик Адвокатске коморе Федерације Босне и Херцеговине. Држављанин друге државе који по закону те државе испуњава услове за извршавање делатности адвоката има право на упис у Именик адвоката под условом постојања реципроцитета са државом чији је држављанин. У случају сумње о постојању реципроцитета, обавезујуће тумачење даје Министарство правде Републике Српске¹⁰³.

Адвокат своје право на обављање адвокатске делатности стиче даном уписа у Именик адвоката Адвокатске коморе. Право на упис у Именик адвоката Адвокатске коморе имају подносиоци захтева, који осим ако овим законом није другачије одређено, испуњавају следеће услове:

1. да је држављанин Босне и Херцеговине;
2. да је дипломирао на правном факултету на територији Босне и Херцеговине или да је дипломирао на било којем правном факултету у бившој Социјалистичкој Федеративној Републици Југославији до 22. маја 1992. године, а ако је дипломирао на правном факултету неке друге државе, овај услов стиче након признања те дипломе од стране надлежног министарства у Републици Српској;
3. да је положио правосудни испит на територији Босне и Херцеговине или у бившој Социјалистичкој Федеративној Републици до 22. маја 1992. године, а ако је правосудни испит положио у другој држави, овај услов стиче након признања тог испита од стране надлежног министарства у Републици Српској;

¹⁰² Закон о парничном поступку, члан 301. став 1.

¹⁰³ Закон о адвокатури, "Службени гласник Републике Српске", број 30, Бања Лука, 2007. члан 29. став 1.-
3.

4. да након положеног правосудног испита има две године радног искуства на правним пословима у адвокатури, суду, јавном тужилаштву, управним или другим органима или правним лицима;
5. да није осуђиван на казну затвора за кривична дела против уређења и безбедности државе, за кривична дела против човечности, међународног права, против службене или друге одговорне дужности, или за друго кривично дело извршено из користољубља или других ниских побуда, осим ако је прошло пет година од издржане, опрштене или у извршењу застареле казне;
6. да није у радном односу, а лице које се налази у радном односу даном уписа у Именик адвоката престаје радни однос, осим у случају запослења у адвокатском друштву;
7. да покаже задовољавајуће знање пред Комисијом на испиту у познавању Закона о адвокатури, Статута, Кодекса етике адвоката и других аката Адвокатске коморе;
8. да је достојан да извршава делатност адвоката. Раније понашање и делатност морају указати да ће та особа савесно обављати адвокатску делатност.¹⁰⁴

Постојање адвокатских друштава као пуномоћника је новина Закона о парничном поступку јер је Законом о адвокатури, адвокатском друштву дато својство правног лица за разлику од ранијег закона којим је то било удружење грађана. С обзиром да адвокатска друштва немају постулативну способност, не могу сама непосредно, пред судом предузимати одређене процесне радње, те у име друштва, оне процесне радње које захтевају активно физичко присуство и учешће пуномоћника пред судом у име адвокатског друштва предузимају чланови друштва, а то су адвокати, а под одређеним условима и адвокатски приправници и стручни сарадници.¹⁰⁵

Поред адвоката, као физичког лица, и адвокатског друштва као правног лица, пуномоћник може бити лице запослено код службе за бесплатну правну помоћ. Бесплатну правну помоћ у нашој земљи пружају многе службе установљене посебним законским прописима. Под службом за бесплатну правну помоћ се подразумевају све оне службе које пружају странкама правну помоћ без накнаде, без обзира на њихову унутрашњу организацију начин финансирања или пак припадности некој широј асоцијацији.¹⁰⁶

Као што је већ поменуто, пуномоћник не мора да има посебну стручну способност, али уколико се као пуномоћник појављује лице које нема посебну стручну способност, неопходно је да са заступаном странком буде у брачном, односно ванбрачном односу или сродству.

Пуномоћник не може бити лице које се бави надриписарством. Надриписарство, које представља неовлашћено пружање правне помоћи странкама у виду заната и за одговарајућу награду, јесте кривично дело предвиђено чланом 393. Кривичног закона, и представља околност која искључује заступање.¹⁰⁷ Међутим, није неопходно да лице које се бави надриписарством буде осуђено за то кривично дело. Суд ће чим примети да се одређено лице појављује као овакав пуномоћник у већем броју случајева, донети решење којим им ускраћује заступање у конкретној парници. Од тренутка доношења овог решења наведено лице не може више предузимати радње заступања, док радње које је до тада предузело могу остати на снази.¹⁰⁸

¹⁰⁴ Закон о адвокатури, члан 32. став 1. тачка 1. – 8.

¹⁰⁵ Коментари закона о парничном поступку, стр. 496.

¹⁰⁶ Ibidem,

¹⁰⁷ "Ко се неовлашћено и за награду бави одређеним занимањем за чије бављење је, по закону или другим прописима донетим на основу закона, потребна дозвола надлежног органа, односно организације, казниће се новчаном или затвором до једне године." Кривични закон "Службени гласник Републике Српске", број 49, Бања Лука, 2003. члан 393.

¹⁰⁸ Биљана Петровић, "Уговор о парничном пуномоћству", Правна ријеч, Бања Лука, 11/2007, стр.302.

Лице које се у парници пред судом појављује као пуномоћник парничне странке има дужност да се приликом предузимања прве парничне радње легитимише писменом исправом – пуномоћјем, како би доказао својство заступника.¹⁰⁹ Пуномоћ се не може доказивати сведоцима. Пуномоћник се легитимише тако што прилаже пуномоћје уз тужбу или уз одговор на тужбу или што показује пуномоћје суду чим се појави на рочишту и предаје га суду.

Исправа о пуномоћју може бити приватна и јавна.¹¹⁰ Странка може да изда писмено пуномоћје или усмено на расправи.¹¹¹ Уколико странка пуномоћје даје усмено на расправи оно се засведочава расправним записником и има форму јавне исправе.¹¹² Ако странка издаје пуномоћје у писменом облику, она је дужна да пуномоћје потпише, јер се сматра да је пуномоћје издато кад га странка потпише. У случају да је странка неписмена или није у стању да се потпише, ставиће на писмено пуномоћје уместо свог потписа отиска кажипрста. Кад неписмена странка или странка која није у стању да се потпише издаје пуномоћје лицу које није адвокат, потребно је да на пуномоћје стави потписе и два пунолетна сведока која су присуствовала закључењу овог посла.¹¹³

Закон не предвиђа да је за пуноважност пуномоћја потребна овера од стране суда, односно другог државног органа,¹¹⁴ али уколико посумња у истинитост писменог пуномоћја, суд може посебним решењем наложити странци да поднесе оверену пуномоћ. Против овог решења којим се налаже подношење овереног пуномоћја није дозвољена жалба. У том случају, оверено пуномоћје служи као доказ да је писмено пуномоћје, које је суду раније поднесено истинито.¹¹⁵

Суд може дозволити да радње у поступку за странку привремено изврши лице које није поднело пуномоћје, али ће истовремено наредити том лицу да накнадно у одређеном року поднесе пуномоћје или одобрење странке за извршење парничних радњи.¹¹⁶ У пракси, суд у сваком конкретном случају цени да ли ће лицу које није поднело пуномоћје, а појавило се пред судом дозволити, да за ту странку привремено предузима парничне радње.¹¹⁷ (*Пример решења којим суд налаже подношење пуномоћја, налази се у прилогу под бројем 3*).

Док не протекне рок за подношење пуномоћја, суд ће одложити доношење одлуке. Ако тај рок безуспешно протекне, суд ће наставити поступак, не узимајући у обзир радње које је извршило лице без пуномоћја.¹¹⁸ Рок за достављање пуномоћја је тзв. судски рок, који се на предлог заинтересованог лица, из оправданих разлога, може продуживати.

Уредно заступање је једна од процесних претпоставки које се тичу странке, те суд о томе води рачуна по службеној дужности. Ако суд утврди да лице које се појављује као пуномоћник нема овлашћење за заступање, а странка или њен законски заступник накнадно га не овласте и одобре његове радње, суд ће ставити ван снаге све радње које је то лице до тада предузело.¹¹⁹

Неуредност пуномоћја је апсолутно битна повреда одредаба парничног поступка, односно разлог за укидање пресуде од стране другостепеног суда у поступку по жалби и

¹⁰⁹ Закон о парничном поступку, члан 309. став 1.

¹¹⁰ Гордана Станковић, Ранка Рачић, *op. cit.*, стр. 179.

¹¹¹ Закон о парничном поступку, члан 308. став 2.

¹¹² Гордана Станковић, Ранка Рачић, *op. cit.*, стр. 179.

¹¹³ Закон о парничном поступку, члан 308. став 2.

¹¹⁴ Коментари закона о парничном поступку, стр. 508.

¹¹⁵ Закон о парничном поступку, члан 308. став 3.

¹¹⁶ Закон о парничном поступку, члан 309. став 2.

¹¹⁷ Коментари закона о парничном поступку, стр. 509.

¹¹⁸ Закон о парничном поступку, члан 309. став 3.

¹¹⁹ Закон о парничном поступку, члан 309. став 4.

свих радњи које су оваквим недостатком обухваћене. То је и разлог за изјављивање ревизије, као и предлога за понављање поступка.¹²⁰

3. 4. Обим пуномоћја

Обим пуномоћја одређује сама странка, односно законски заступник странке или умешач тако што овлашћује пуномоћника да предузима све или само поједине парничне радње. У зависности од садржаја овлашћења која припадају пуномоћнику, а произилазе из писменог пуномоћја, те од својстава особе којој је пуномоћје издато, постоје два основна типа:

1. парнично пуномоћје, чији садржај зависи од тога да ли је издата
 - адвокату или
 - лицу које није адвокат,
2. пуномоћје за поједину парничну радњу.¹²¹

Првобитно одређен обим пуномоћја у току парнице може да се мења: да се смањи или да се повећа.

3. 4. 1. Парнично пуномоћје (*mandatum ad litem*)

Странка може овластити пуномоћника на вођење једне конкретне парнице, постојеће или предстојеће, и то тако што ће га овластити на предузимање свих парничних радњи што представља парнично пуномоћје. Међутим, парнично пуномоћје не садржи и овлашћење на предузимање свих правних радњи поводом парнице (нпр. закључивање уговора о изабраном суду или о пророгацији надлежности), те стога је потребно за предузимање ових правних радњи, које по својој правној природи јесу правни послови, издати посебна пуномоћја. Парнично пуномоћје је такво овлашћење које омогућава пуномоћнику да води једну одређену парницу, с тим што обим његовог овлашћења не мора бити потпун, у смислу вођења читаве парнице.¹²²

Парнично пуномоћје се може дати уз награду или без награде пуномоћнику. Ако је то адвокат награда се одређује према Адвокатској тарифи. Ове награде представљају део парничних трошкова. Није допуштено уговорати проценат од износа који се у парници досуди странци (*rustum de quota litis*). Сви пуномоћници имају право на накнаду трошкова које су имали у вршењу заступања.¹²³

Постоје два посебна вида парничног пуномоћја, а то су: генерално и специјално парнично пуномоћје.

1. Генерално (опште) парнично пуномоћје није регулисано одредбама важећег процесног законодавства, тј. Закон о парничном поступку не регулише такву врсту пуномоћја по обиму, на основу које пуномоћник има овлашћења да неко лице заступа у свим његовим парницама. Међутим, из прописа материјалног права (Закона о облигационим односима) проистиче да постоји и генерално пуномоћје. Генерално

¹²⁰ Душица Палачковић, Парнично процесно право, Крагујевац, 2004. стр. 118.

¹²¹ Сениша Трива, *op.cit.*, стр. 249.

¹²² Биљана Петровић, *op.cit.*, стр. 304.

¹²³ Душица Палачковић, *op.cit.*, стр. 116.

пуномоћје садржи овлашћење за предузимање свих радњи у вези са пословном делатношћу властодавца, са његовом имовином или одређеним правним односом, укључујући ту и покретање спора пред судом, те стога треба узети да такво пуномоћје не производи само правно дејство у материјалноправним односима између учесника правног односа, већ и процесно дејство у парници која се поводом тог правног односа међу њима води. На основу тога, генерално парнично пуномоћје би се могло дефинисати као пуномоћје којим властодавац овлашћује пуномоћника на заступање у свим парницама које се воде или се могу водити пред судом. Властодавац овог пуномоћја може се јавити у парничној улози и тужиоца и туженог.¹²⁴

Генерално парнично пуномоћје депонује се код суда, а пуномоћнику се издаје потврда да се његово пуномоћје налази у том суду, тако да га за сваки спор који се води пред тим судом не мора поново предавати. Код других судова пуномоћник је дужан увек приложити уредно пуномоћје за заступање и то приликом предузимања прве радње у поступку. (*Пример генералног пуномоћја налази се у прилогу под бројем 4*).

2. Специјално (посебно) парнично пуномоћје је такав обим пуномоћи на основу које пуномоћник може предузимати само оне радње за које је овлашћен.

Ово парнично пуномоћје јавља се нпр. у случају издавања овлашћења адвокату за покретање и вођење бракоразводне парнице. Ово пуномоћје треба да садржи и бракоразводни разлог који пуномоћник не може мењати, нити истицати друге разлоге за развод брака у току трајања поступка.¹²⁵ (*Пример специјалног пуномоћја погледати под бројем 5*).

Према Породичном закону Србије, ако тужбу у спору о материнству и очинству подноси пуномоћник странке, пуномоћје мора бити оверено и издато само ради заступања у том спору. Оно треба да садржи наводе у погледу врсте тужбе и основа за подизање тужбе.¹²⁶ Значи, да у споровима о материнству и очинству, према Породичном закону Србије, пуномоћник мора да има специјално пуномоћје

Ово су само неки од примера у којима је за заступање неопходно да пуномоћник поседује специјално пуномоћје.

3. 4. 1. 1. Парнично пуномоћје издато адвокату

Адвокатско парнично пуномоћје постоји када странка овлашћење на заступање изда лицу које се професионално бави пословима пружања правне помоћи тј. адвокату. Наиме, обим овлашћења одређује сама странка и то тзв. системом позитивне еnumerације, одређујући правне радње које у парници и поводом ње предузима њен пуномоћник.¹²⁷

Међутим, уколико је странка издала пуноважно парнично пуномоћје за вођење парнице адвокату, а није ближе одредила обим овлашћења, у том случају обим његових овлашћења одређује сам Закон о парничном поступку.

Ако је странка издала адвокату пуномоћје за вођење парнице, а није ближе одредила овлашћења у пуномоћју, адвокат је на основу оваквог пуномоћја овлашћен:

1. да врши све радње у поступку, а нарочито да поднесе тужбу, да је повуче, да да одговор на тужбу, да призна тужбени захтев или да се одрекне тужбеног

¹²⁴ Коментари закона о парничном поступку, стр. 501.

¹²⁵ Биљана Петровић, *op.cit.*, стр. 305.

¹²⁶ Љубица Милутиновић, *op.cit.*, стр. 65.

¹²⁷ Биљана Петровић, *op.cit.*, стр. 298.

- захтева, да закључи поравнање, да поднесе правни лек и да се одрекне или одустане од њега, као и да захтева издавање мера обезбеђења;
2. да ставља захтев за извршење и обезбеђење и да предузима потребне радње у поступку поводом таквог захтева;
 3. да од противне странке прими досуђене трошкове;
 4. да писмено овласти другог на предузимање само појединих радњи у поступку, осим заступања на главној расправи.¹²⁸

Законодавац је приликом формулисања одредбе употребио синтагму "све радње у поступку", што подразумева не само диспозитивне радње које је изричито навео, већ и друге парничне радње као што су пријем тужбе, противтужбе, да прими друге поднеске, саопштења или налоге суда, да тражи повраћај у пређашње стање итд.¹²⁹

На основу парничног пуномоћја адвокат је овлашћен и да захтева издавање мера обезбеђења, при чему се мисли и на судске мере обезбеђења које се доносе у току парничног поступка, а исто тако и да ставља захтев за извршење и обезбеђење, при чему се мисли на захтеве за извршење и обезбеђење који се стављају на основу правоснажне и извршне судске одлуке донесене у парничном поступку и на основу парничне пуномоћи коју је издала странка која захтева извршење, односно у чију корист се извршење спроводи.¹³⁰

Пуномоћ обухвата овлашћење на покретање извршног поступка и вршење свих процесних радњи у извршном поступку које може да предузима тражилац извршења, из чега се може закључити да се правно дејство парничног пуномоћја за вођење парнице протеже и на извршни поступак. Насупрот претходном, не постоји могућност да се правно дејство парничног пуномоћја које је у току парнице издала странка против које је покренут извршни поступак односи и на заступање те странке у извршном поступку.¹³¹

Овлашћење адвоката да од противне странке прими досуђене трошкове, значи, да адвокат на основу овог овлашћења има право да прими испуњења обавезе исплате трошкова спора досуђених судском одлуком и то у случају када супротна странка жели добровољно да испуни ову чинидбу. Међутим, адвокат на основу парничног пуномоћја нема овлашћења да прими исплату досуђеног потраживања или друге чинидбе на коју је противна странка осуђена, па и у случају када супротна странка жели да добровољно испуни поменуте чинидбе, јер ово овлашћење није процесне, већ материјалноправне природе.¹³²

Парнично пуномоћје издато адвокату властодавац може ограничити, на тај начин што ће му изричито ускратити могућност да предузима одређене парничне радње, нпр. може му ускратити признање тужбеног захтева или да склопи судско поравнање.

Постоје извесне парничне радње које адвокат ни у ком случају не може предузети, јер су оне строго везане за личност странке, те адвокат, по природи ствари, не може заменити странку. Тако, приликом саслушања странке као сведока у сопственој парници, адвокат не може бити саслушан уместо странке, или на рочишту за покушај мирена у бракоразводној парници, адвокат не може заменити странку.

(Примере парничног пуномоћја издато адвокату погледати у прилогу под бројем б).

¹²⁸ Закон о парничном поступку, члан 305.

¹²⁹ Коментари закона о парничном поступку, стр. 502.

¹³⁰ Коментари закона о парничном поступку, стр. 503.

¹³¹ Ibidem,

¹³² Ibidem,

3. 4. 1. 2. Парнично пуномоћје издато лицу које није адвокат

Будући да пуномоћник не мора да има посебне стручне квалификације за заступање, странка може овластити на заступање и лице које није адвокат, с тим што је потребно да то лице буде у посебном породичноправном односу са властодавцем. У том случају странка сама одређује обим овлашћења за заступање.

Међутим, уколико странка није ближе одредила обим овлашћења пуномоћника, Закон о парничном поступку Републике Српске прописује да пуномоћник који није адвокат може на основу оваквог пуномоћја да врши све радње у поступку, али му је увек потребно изричито овлашћење за предузимање диспозитивних парничних радњи као што су повлачење тужбе, признање или одрицање од тужбеног захтева, закључење поравнања, за одрицање или одустанак од правног лека и преношење пуномоћја на друго лице, и за подношење ванредних правних лекова.¹³³ Према томе, без изричитог овлашћења странке пуномоћник који није адвокат не може учинити ниједан акт располагања парницом. Да би се максимално избегле могуће негативне последице заступања од стране пуномоћника лаика, на овај начин законодавац обезбеђује странку да увек мора имати сазнање и дати посебно изричито овлашћење за предузимање претходно наведених диспозитивних радњи.

Ако је у парници о радном спору радник издао парнично пуномоћје лицу које је запослено у синдикату на пословима пружања правне помоћи да га бесплатно заступа и није ближе одредио овлашћења пуномоћнику, законом је предвиђено да пуномоћник може да предузима све радње у поступку, али му је увек потребно изричито овлашћење за предузимање диспозитивних парничних радњи.¹³⁴

Парнично пуномоћје издато лицу које није адвокат, овлашћује овог пуномоћника само на предузимање парничних радњи, али не и радњи поводом парнице. Међутим, он може бити изричито овлашћен да предузима и ове радње.¹³⁵

Пуномоћник који није адвокат не може на основу пуномоћја за вођење парнице, а после правоснажног окончаног поступка, покренути извршни поступак. Он, такође, нема овлашћење да прими од супротне странке досуђене трошкове спора, јер су то радње које се предузимају после окончања парничног поступка, а он је овлашћен да предузима само радње у том поступку.

(Пример пуномоћја издато лицу које није адвокат погледати под бројем 7) .

3. 4. 2. Пуномоћје за поједине парничне радње и пуномоћник за примање писмена

Властодавац може да овласти пуномоћника и на предузимање поједине парничне радње која је изричито и поименично наведена у пуномоћју (једне или више њих). Тако, странка може овластити пуномоћника да нпр. само подигне тужбу или да само уложи правни лек, или да је заступа на рочишту пред замољеним судом, итд.¹³⁶

Пуномоћје за поједине парничне радње може да се изда како пуномоћнику адвокату, тако и лицу које није адвокат. По правилу, ово пуномоћје не може да се пренесе на друго лице, јер је везано за личност пуномоћника, осим ако то властодавац

¹³³ Закон о парничном поступку, члан 307.

¹³⁴ Гордана Станковић, Ранка Рачић, *op.cit.*, стр. 183.

¹³⁵ *Ibidem*,

¹³⁶ Гордана Станковић, Ранка Рачић, *op.cit.*, стр. 184.

изричито не предвиди. Међутим, уколико наступе околиности које спречавају пуномоћника да обавља своју функцију он може да пренесе ово пуномоћје на другог и без изричитог овлашћења. У том случају, пуномоћник одговара по правилима материјалног права за избор лица на кога је пренео своје овлашћење.¹³⁷

Посебну врсту пуномоћја за поједине парничне радње представља и пуномоћје за пријем писмена.

Пуномоћник за пријем писмена је пуномоћник кога странка или њен законски заступник овлашћује на предузимање конкретне парничне радње, а то је пријем писмена.

Постоје одређене ситуације у којима закон изричито предвиђа да странка или њен законски заступник треба да поставе пуномоћника за пријем писмена. Тако, тужилац или његов законски заступник који се налазе у иностранству, а немају пуномоћника у Босни и Херцеговини, дужни су већ приликом подношења тужбе именовати пуномоћника за пријем писмена у Босни и Херцеговини. За случај да они то не учине, суд ће их позвати да у одређеном року именују пуномоћника за примање писмена, уз упозорење да ће суд у супротном тужбу одбацити.¹³⁸

Суд је дужан да туженог или његовог законског заступника, који се налазе у иностранству, а немају пуномоћника у Босни и Херцеговини, већ приликом достављања првог писмена позове да у примереном року именују пуномоћника за пријем писмена у Босни и Херцеговини, уз упозорење да уколико они то не учине суд ће на трошак туженог поставити заступника за примање писмена и преко њега обавестити туженог односно његовог заступника о том постављању.

Странка која опозове пуномоћје пуномоћнику за примање писмена дужна је да истовремено именује другог. Уколико она пропусти то да учини, суд ће достављање вршити објављивањем писмена на огласној табли суда све док странка не постави другог пуномоћника за примање писмена. У случају да пуномоћник за примање писмена откаже пуномоћје, странка је дужна да у року од тридесет дана именује новог пуномоћника за пријем писмена од дана када је суд обавештен о отказу пуномоћја. Уколико странка то не учини, суд ће странци на њен трошак поставити заступника за примање писмена све док не прими обавештење о постављању новог пуномоћника.

Супарничари који немају заједничког пуномоћника, а интереси им нису супротни, могу да поставе заједничког пуномоћника за пријем писмена.

3. 5. Процесни положај странке која је ангажовала пуномоћника

С обзиром на правило да странка које има пуномоћника има и постулатиону способност, она не може бити лишена могућности да и сама присуствује поступку и предузима парничне радње. Међутим, законодавац ипак поставља границе странци коју заступа пуномоћник. Закон о парничном поступку прописује да странка коју заступа пуномоћник може увек доћи пред суд и давати изјаве поред свог пуномоћника, али супротну страну, сведоке и вештаке може испитивати само преко пуномоћника ако је он присутан на главној расправи.¹³⁹ Из ове одредбе може се видети да странка има потпуну постулатиону способност када су у питању изјаве које странка даје пред судом.

¹³⁷ Ibidem,

¹³⁸ Закон о парничном поступак, члан 353. став 1.

¹³⁹ Закон о парничном поступку, члан 300. став 2.

Под термином "изјава" подразумевају се оне процесне активности странака којима оне, у складу са начелом диспозиције, на непосредан или посредан начин располажу својим захтевима стављеним у поступку, без обзира да ли ти захтеви долазе са активне или пак пасивне стране парничног процесног односа. Ту, нпр. , спадају изјаве о преиначењу, проширењу, одрицању од тужбе, повлачењу тужбе и сл., одговор на тужбу, изјаве о подношењу противтужбе, признању релевантних чињеница, признању тужбеног захтева, изјаве о одустајању и одрицању од правних лекова, изјаве којима се додатно, образлажу иницијални парнични поднесци и слично.¹⁴⁰

Странка има овлашћење да опозове или измени изјаву пуномоћника, али на рочишту на коме је пуномоћник такву изјаву дао,¹⁴¹ дакле претпоставка је да присуствује рочишту да би у случају неслагања била релевантна њена радња. Изјаве пуномоћника које се не могу касније изменити или опозвати имају карактер аката диспозиције. Међутим, уколико је пуномоћник признао неку чињеницу на рочишту на коме странка није присуствовала или је неку чињеницу признао у поднеску, а странка то признање касније измени или опозове, суд је овлашћен, на основу одредбе члана 125. став 2. Закона о парничном поступку, да узимајући у обзир све околности, и по свом уверењу, оцени да ли треба узети за признату или оспорену такву чињеницу.¹⁴²

Како свако правило има свој изузетак, тако је случај и са овим, јер у процесној ситуацији када је пуномоћник туженог признао тужбени захтев у поднеску или на рочишту, тужени као странка не мора одмах на истом рочишту опозвати признање. Тужени, у овом случају, може учинити опозив и касније, све до доношења пресуде на основу признања, јер у том року и пуномоћник може опозвати дато признање. Овакв закључак проистиче из одредбе члана 180. став 4. Закона о парничном поступку.

3. 6. Замена (супституција)

Пуномоћник не може пренети своје овлашћење за заступање на друго лице, изузев када му је то дозвољено законом или уговором. Изузетно, он то може учинити само ако је спречен околностима да посао лично обави, а интереси заступаног захтевају неодложено предузимање правног посла.¹⁴³

Кад пуномоћник пренесе овлашћење на заступање на друго лице (преношење пуномоћја) или овласти друго лице да предузима поједине парничне радње на чије је предузимање он овлашћен (замена пуномоћја), ради се о супституцији односно замени. Лице на кога је пуномоћник пренео пуномоћје назива се супститут, а први пуномоћник који преноси овлашћење на заступање супституент.

Разликују се три ситуације у којима може доћи до супституције:

1. Адвокат може пуномоћје у целости да пренесе на другог адвоката или да другог адвоката овласти на предузимање само појединих парничних радњи у поступку. Адвокат коме је странка дала пуномоћје може да пренесе своје овлашћење за заступање на другог адвоката само уколико је странка на то изричито пристала. Да би адвокат који је пуномоћник странке могао да пренесе пуномоћје и да изда заменичко пуномоћје другом адвокату, потребно је да

¹⁴⁰ Коментари закона о парничном поступку, стр. 494.

¹⁴¹ Закон о парничном поступку, члан 303. став 1.

¹⁴² Закон о парничном поступку, члан 303. став 2.

¹⁴³ Закон о облигационом односима, члан 86.

пуномоћје којим је он овлашћен на заступање садржи супституциону клаузулу. Уколико ње нема, да би дошло до замене у заступању, потребно је да странка накнадно да свој пристанак. Ако пуномоћје које је дато адвокату не садржи супституциону клаузулу, адвокат, по самом закону, може писмено овластити другог адвоката на предузимање само појединих радњи у поступку, осим заступања на главној расправи.

2. Адвоката може, по самом закону, да замењује пред првостепеним судом и адвокатски приправник, који је код њега запослен али само уз изричито овлашћење странке.
3. Пуномоћник који није адвокат може пуномоћје да пренесе на друго лице само ако га је странка на то изричито овластила.¹⁴⁴

Први пуномоћник одговара странци за избор заменика, односно уколико није показао довољно пажњу при његовом избору, али и за штету која за странку настане стога што заменику није дао потребна упуства за вођење парнице или су упуства била погрешна, услед чега је за странку наступила штета (*culpa in eligendo*).¹⁴⁵ Како основни однос постоји између првог и другог пуномоћника, први надокнађује трошкове и исплаћује награду заменику, ако није другачије уговорено међу њима. Престанком пуномоћја које је дато првом пуномоћнику престаје и овлашћење које је он дао свом заменику.¹⁴⁶

3. 7. Пуномоћник без пуномоћја и лажни пуномоћник

Да би странка у поступку била уредно заступана, потребно је да лице које је овластила да у њено име и за њен рачун предузима све или само поједине парничне радње, има уредно издато пуномоћје, којим може да се у сваком тренутку легитимише пред судом. Међутим, може се десити да се у парници као пуномоћник странке појави лице које нема пуномоћје или лице са лажним пуномоћјем.

Пуномоћник без пуномоћја може се јавити у два случаја:

1. када лице које нема исправу о пуномоћју тврди да га је странка овластила на заступање, и
2. када лице које нема исправу о пуномоћју, жели да странку заступа у парници као *negotiorum gestor*.¹⁴⁷

Лице које нема исправу о пуномоћју, а тврди да га је странка овластила на заступање постоји у случају када је странка овластила пуномоћника на заступање уочи саме расправе телефоном, тако да пуномоћник кога је странка уредно овластила на заступање нема доказа да је он њен пуномоћник. Исто тако, може се догодити и да је пуномоћје уништено, изгубљено или украдено или да пуномоћник није знао да треба да има пуномоћје. У овим ситуацијама може се очекивати да ће странка накнадно издати пуномоћје, пошто лице које се јавља као пуномоћник тврди да га је странка овластила на заступање.¹⁴⁸ С обзиром на то, суд може дозволити да странку привремено заступа пуномоћник без пуномоћја, с тим што ће суд у том случају оставити примерени рок у коме је пуномоћник дужан да поднесе пуномоћје или одобрење странке за извршене

¹⁴⁴ Гордана Станковић, Ранка Рачић, *op. cit.*, стр. 185, 186.

¹⁴⁵ Закон о облигационим односима, члан 753. став 3.

¹⁴⁶ Душица Палачковић, *op. cit.*, стр. 117.

¹⁴⁷ Гордана Станковић, Ранка Рачић, *op. cit.*, стр. 186.

¹⁴⁸ Биљана Петровић, *op. cit.*, стр. 303.

парничне радње. Суд ће одложити доношење одлуке, док не протекне рок за подношење пуномоћја, а уколико остављени рок безуспешно протекне суд ће наставити поступак као да радња није ни била предузета.¹⁴⁹

Постоји још једна ситуација где се као пуномоћник странке појављује лице без пуномоћја, а то је случај када пуномоћник заступа странку као *negotiorum gestor* (незвани вршилац туђих послова). *Negotiorum gestor* предлаже да му суд дозволи да заступа странку, јер су у питању хитне парничне радње те се може очекивати да ће странка накнадно одобрити извршене радње. И у овом случају суд ће поступити као и у претходном случају.¹⁵⁰

Лажни пуномоћник (*falsus procurator*), за разлику од пуномоћника без пуномоћја, може се пред судом легитимисати као пуномоћник странке, јер поседује исправу која садржи пуномоћје, али му то пуномоћје није издала странка, нити га је овластила на заступање. Лажни пуномоћник се још назива и псеудо – заступник.¹⁵¹ Постоји више ситуација које би могле довести до заступања од стране лажног пуномоћника, а то је нпр. уколико је суд недовољно пажљиво и нетачно утврдио садржину пуномоћја, или је превидео чињеницу да је пуномоћје опозвано, или уколико је пуномоћје потписано од стране лица које за то није овлашћено, а не од стране властодавца, или уколико је фалсификовано.

Уколико странку заступа лажни пуномоћник, ради се о битним повредама одредаба парничног поступка, те је суд дужан да предузме одговарајуће мере како би отклонио дејство радњи предузетих од стране ових лица. Уколико је суд овај недостатак приметио још у фази претходног испитивања тужбе, он неће заказати припремно рочиште, све док се овај недостатак не отклони. Уколико суд касније, у току поступка, примети да странку заступа лажни пуномоћник, он ће застати са поступком и донети решење којим ће ставити ван снаге све радње које је овај пуномоћник предузимао у поступку, као и све радње које су преко оваквог пуномоћника предузете према самој странци.¹⁵²

Недостатак уредног заступања може отклонити сама странка која може накнадно да одобри радње које је предузимао лажни пуномоћник. У теорији постоји дилема да ли странка може да одобри све или може да одобри само поједине радње лажног пуномоћника. Пошто је странка *dominus litis*, и пошто одређује обим овлашћења за заступање, чини се прихватљивим да странка може одобрити само поједине радње лажног пуномоћника јер је то и у интересу процесне економије. Од тренутка када странка одобри радње лажног пуномоћника, поједине парничне радње у поступку од тог тренутка постају ваљане јер је настала нова процесна ситуација.¹⁵³

Уколико се ипак догоди да суд не примети да странку у парници заступа лажни пуномоћник, и донесе одлуку, а уколико та одлука није постала правоснажна, може се побијати редовним правним лековима због повреде поступка. У овом случају инстанциони суд је дужан да, поступајући по правном леку, укине пресуду и све радње које су процесни субјекти предузели у поступку или једном делу. Ако је ипак одлука постала правоснажна, она се може побијати редовним правним лековима, јер недостатак уредног заступања представља разлог за понављање поступка.¹⁵⁴

¹⁴⁹ Гордана Станковић, Ранка Рачић, *op. cit.*, стр. 186.

¹⁵⁰ *Ibidem*,

¹⁵¹ Биљана Петровић, *op.cit.*, стр. 303.

¹⁵² Биљана Петровић, *op.cit.*, стр. 303, 304.

¹⁵³ Гордана Станковић, Ранка Рачић, *op.cit.*, стр.187.

¹⁵⁴ *Ibidem*,

3. 8. Престанак пуномоћја

Парнично пуномоћје, по правилу престаје окончањем парнице, док пуномоћје за поједине радње престаје предузимањем радње и њеним извршењем. Међутим, пуномоћје може престати и пре окончања парнице, односно пре извршења радње и то: вољом парничне странке и њеног пуномоћника или независно од њихове воље.

Странка може у свако време опозвати пуномоћје, а пуномоћник га може у свако време отказати.¹⁵⁵ Оповиз односно отказ пуномоћја се може дати у "свако време", што би требало да значи у току целог поступка. Оповиз и отказ се, међутим, могу, дати и пре покретања поступка, на пример у времену између подношења тужбе и њеног пријема у суд, те се из тога разлога законодавац користи речима у "свако време".¹⁵⁶

Независно од воље парничне странке и воље пуномоћника, пуномоћје може престати смрћу или губитком пословне способности пуномоћника. Супротно томе, смрћу странке односно њеног законског заступника или губитком пословне способности не престаје парнично пуномоћје. Пуномоћник који је адвокат наставља и након смрти властодавца да врши све процесне радње у границама датог пуномоћја, док пуномоћник који није адвокат не може да врши радње за које му је према Закону о парничном поступку потребно изричито овлашћење.¹⁵⁷

Парнично пуномоћје не престаје услед смрти властодавца, јер тренутком смрти физичког лица не престају његова права и обавезе, већ прелазе на његове сукцесоре. Истовремено са овом материјалноправном сукцесијом наступа и процесноправна сукцесија уколико је као умрло физичко лице било странка у неком поступку. Последице ове процесноправне сукцесије се огледају у томе да сукцесори умрле парничне странке постају странком у том поступку и права и обавезе установљене уговором о пуномоћству са странке су прешле на њих, па стога након смрти њиховог претходника они, као његови сукцесори, одлучују да ли ће постојећег пуномоћника задржати или ће му пуномоћ опозвати.¹⁵⁸

Пуномоћје којим је адвокат овлашћен на предузимање само одређених радњи у поступку, за разлику од парничног пуномоћја, престаје смрћу странке.

С обзиром да пуномоћје може да да и правно лице, неопходно је поменути и начине престанка пуномоћја које је издало правно лице. Тако, престанком правног лица престаје и пуномоћје које је оно издало.¹⁵⁹ Даље, уколико пуномоћје потиче од правног лица над којим је отворен стечај, пуномоћје престаје наступањем правних последица отварања стечајног поступка.¹⁶⁰ Обавеза пуномоћника правног лица је да и онда када је правно лице престало постојати или су за правно лице наступиле последице отварања стечајног поступка, настави да врши процесне радње, али само у случају ако је то потребно да би од странке коју је заступао отклонио штету. Рок у коме је пуномоћник, после отказа, дужан да врши парничне радње за странку износи петнаест дана.¹⁶¹

¹⁵⁵ Закон о парничном поступку, члан 310. став 1.

¹⁵⁶ Коментари закона о парничном поступку, стр. 512.

¹⁵⁷ Закон о парничном поступку, члан 311. став 1. и 2.

¹⁵⁸ Коментари закона о парничном поступку, стр. 513.

¹⁵⁹ Закон о парничном поступку, члан 312. став 1.

¹⁶⁰ Закон о парничном поступку, члан 312. став 2.

¹⁶¹ Закон о парничном поступку, члан 312. став 3.

3. 8. 1. Оповив пуномоћја

Оповивом или повлачењем пуномоћја престаје пуномоћје. Да би ова радња произвела жељено дејство, потребно је да буде саопштено суду пред којим се води поступак. Радња се може предузети поднеском, а изјава о опозиву може се дати и усмено, на расправном записнику. Ова страначка парнична радња представља, по својој правној природи једно саопштење. Оповив пуномоћја важи за парничног противника странке од часа кад му је саопштен односно од часа кад му је достављен извод из расправног записника.¹⁶²

3. 8. 2. Отказ пуномоћја

Отказ пуномоћја мора се саопштити суду пред којим се води поступак. Пуномоћник је дужан отказати пуномоћје поднеском или усмено на расправи. Уколико је саопштење отказа учињено усмено, на рочишту, а противна странка није била присутна, суд ће је о томе обавестити. За противну странку опозив пуномоћја важи од тренутка када јој је саопштен.¹⁶³

Од тренутка отказа пуномоћја, пуномоћник није овлашћен и да престане са заступањем, јер би се могло догодити да властодавац због тога претрпи какву штету. Важећи Закон о парничном поступку уводи краћи рок у којем је пуномоћник, после отказа, дужан да врши парничне радње за странку. Тај рок износи петнаест дана.¹⁶⁴ Међутим, ова обавеза може престати и пре истека наведеног рока ако га странка од ње саме ослободи или пре истека поменутог рока овласти другог пуномоћника.¹⁶⁵ Наравно, неопходно је нагласити да пуномоћник нема обавезу у поменутом року да предузима све процесне радње, већ само оне чије би пропуштање за странку могло произвести штетне последице, као нпр. , пропуштање рока за изјављивање правног лека, изостанак са рочишта, пропуштање за подношење одговора на тужбу, као и пропуштање других, тзв. преклузивних рокова.¹⁶⁶

¹⁶² Гордана Станковић, Ранка Рачић, *op. cit.*, стр. 188.

¹⁶³ *Ibidem*,

¹⁶⁴ Закон о парничном поступку, члан 310. став 4.

¹⁶⁵ Коментари закона о парничном поступку, стр. 512.

¹⁶⁶ *Ibidem*.

ЗАКЉУЧАК

Институт Заступања физичких лица у парничном поступку има значајну улогу, јер се тиме пружа могућност да лица која су због правних или фактичких сметњи онемогућена да лично остварују своја права и штите своје интересе у парници, чине то преко својих заступника. Заступници су овлашћени да предузимају парничне радње у име и за рачун парничне странке тако да предузете радње имају непосредно правно дејство за заступано лице. Заступање има увек исто дејство за странку, без обзира да ли је реч о законском или вољном заступању.

У зависности од тога да ли је реч о законском или вољном заступању разликује се и основ за заступање. Тако, закон овлашћује да у циљу заштите интереса, родитељи односно усвојиоци као законски заступници, заступају своју децу односно усвојенке. Постоје и надлежни државни органи који су овлашћени да постављају законске заступнике пословно неспособним лицима, али под одређеним условима и пословно способним лицима. Орган старатељства је овлашћен да малолетним лицима без старатељства, као и пунолетним лицима којима је одузета пословна способност поставља старатеља, с тим што орган старатељства може уколико жели да послове заступања обавља непосредно. Орган старатељства може да поставља и старатеља за посебне случајеве, нпр. одсутном лицу, лицу који је у сукобу интереса са својим законским заступницима. Поред органа старатељства, закон овлашћује суд да у одређеним случајевима поставља привременог заступника и заступника за пријем писмена. Када је у питању привремени заступник, он је овлашћен да штити интересе странке само за одређено време и само у одређеној парници у којој је постављен, док је заступник за пријем писмена овлашћен да предузима само једну парничну радњу, а то је пријем писмена.

За разлику од законског заступања које своје овлашћење на заступање црпи из закона или акта надлежног органа (орган старатељства и суд), код вољног заступања овлашћење на заступање се добија од пословно и парнично способне странке или од законског заступника странке који је пословно и парнично способан. Вољни заступник се назива пуномоћник, а овлашћење за заступање пуномоћје. Пуномоћник може бити лице које се професионално бави пословима заступања, или лице које је у брачном односно ванбрачном односу или сродству са странком. Забрањено је заступање од стране лица које се баве надриписарством.

Обим пуномоћја на основу кога странка овлашћује пуномоћника, одређује сама странка тако што пуномоћника може овластити да предузима поједине, одређене радње или да предузима све радње. С обзиром на то постоји пуномоћје за поједине парничне радње и парнично пуномоћје.

Парнично пуномоћје може бити генерално или специјално, а у зависности од тога кога је странка овластила на заступање пуномоћје може бити издато адвокату или лицу које није адвокат. Закон је дао шира овлашћења адвокату као пуномоћнику у односу на лице које нема стручне квалификације, јер тиме законодавац обезбеђује да странка заступана од стране пуномоћника који није адвокат, увек мора имати сазнање и дати посебно, изричито овлашћење за предузимање одређених парничних радњи.

Пуномоћје може престати вољом странке (опозив) и пуномоћника (отказ) или независно од њихове воље.

ПРИЛОГ

1. Пример решења о постављању привременог заступника:

ОСНОВНИ СУД У МОДРИЧИ

Број: _____

Модрича, 17.01.2008. године

Основни суд у Модричи, по судији _____, у правној ствари тужиоца _____ из _____ Ул. _____, против туженог _____, из _____ Ул. _____, ради: исплате дуга, в. сп. _____ КМ, ванрасправно дана 17.01.2008. године, донео је:

РЕШЕЊЕ

Тужиоцу/туженом _____, у овом поступку поставља се привремени заступник у особи _____, пошто је тужилац/ тужени парнично неспособан а нема пуномоћника, јер поступак око постављања законског заступника би трајао дуго тако да би за странку могле настати штетне последице.

Привремени заступник у овом поступку има сва права и дужности законског заступника. Та права и дужности привремени заступник ће вршити све док се пуномоћник тужиоца/туженог не појави пред судом, односно док орган старатељства не обавести суд да је поставио стараоца.

О постављању привременог заступника тужиоцу/туженом обавештава се орган старатељства _____, доставом овог решења.

Будући да је привремени заступник постављен туженом из разлога означеног у чл. 296 ст. 2 тачка 1 Закона о парничном поступку РС, суд ће издати оглас који ће објавити у Службеном гласнику РС и на огласној табли суда (чл. 298

ЗПП- а РС).

Поука о правном леку:

Против овог решења није дозвољена жалба.

ОСНОВНИ СУД У МОДРИЧИ

Број: 086-0-П-07-000 437

Модрича, 15.10.2007. године

Основни суд у Модричи, по судији Савић Милки у правној ствари тужиоца Хердић Хајрудина из Модриче, против тужених Сарван Цамиле, Маглајац Салке, Маглајац Беге, Маглајац Вејсила, Алић Фериде, Осман Мајде, Осман Мелихе и Осман Мелвудина из Модриче, Мемешевић Хајре из Завидовића и Рашидбеговић Мине из Лукавца, сви непознатог боравишта, ради утврђивања права власништва, ван рочишта дана 15.10.2007. године донео је следеће:

РЕШЕЊЕ

Туженим Сарван Ђемели, Маглајац Салки, Маглајац Беги, Маглајац Вејсилу, Алић Ферди, Осман Мајди, Осман Мелихи, Осман Мелвудину из Модриче, Мемешевић Хајри из Завидовића и Рашидбеговић Мине из Лукавца, поставља се привремени заступник Фуад Прњача, адвокат из Модриче, у овом поступку, будући да су непознатог боравишта, а тужени немају пуномоћнике, тако да би за странкуе могле настати штетне последице.

Привремени заступник у овом поступку има сва права и дужности законског заступника. Та права и дужности привремени заступник ће вршити све док се тужени или њихови пуномоћници не појаве пред судом.

Будући да је привремени заступник постављен туженом због разлога означених у члану 296 став 2 тачка 4, суд ће издати оглас који ће објавити у "Службеном гласнику Републике Српске".

Позива се тужилац да на име трошкова објављивања огласа предујми износ од _____КМ, у року од 15 дана од дана доставе преписа овог решења.

С У Д И Ј А

Милка Савић

ПОУКА: Против овог решења допуштена је жалба Окружном суду у Добоју. Жалба се предаје путем овог суда, у два примерка, у року од 30 дана од дана доставе преписа.

2. Примери огласа о постављању привременог заступника

ОСНОВНИ СУД У МОДРИЧИ

Број: 086-0-П-07-000-437

Дана, 16.10.2007. године

Основни суд у Модричи, по судији Савић Милки, у праној ствари тужиоца Хердић Хајрудина из Модриче, против тужених Сарван Цамиле и др. непознатог пребивалишта, ради утврђивања права власништва, донео је дана 16.10.2007. године следећи:

О Г Л А С

Код овог суда у току је парнични поступак по тужби тужиоца Хердић Хајрудина из Модриче, ради утврђивања права власништва.

Туженима:

Сарван Цамиле, Маглајац Салки, Маглајац Беги, Маглајац Вејсилу, Алић Фериди, Осман Мајди, Осман Мелихи, Осман Мелвудину из Модриче, Мемишевић Хајри из Завидовића и Рашидбеговић Мини Из Лукавца, сви непознатог бораишта, поставља се привремени заступник адвокат Фуад Прљача из Модриче, који ће их заступати све док се тужени или њихови пуномоћници не појаве пред судом.

С У Д И Ј А

Милка Савић

ОСНОВНИ СУД У МОДРИЧИ

Број: 086-0-П-08-000 114

Дана, 15.04.2008. године

Основни суд у Модричи, по судији Савић Милки, у правној ствари тужиоца Вајкић Симеуна и Вајкић Ђорђе, обојица из Врањака, против тужених Цвијановић Мирка и др. непознатог боравишта, ради утврђивања права власништва, донео је дана 15.04.2008. године следећи:

О Г Л А С

Код овог суда у току је парнични поступак по тужби тужилаца Вајкић Симеуна и Вајкић Ђорђе, обојица из Врањака, ради утврђивања права власништва.

Туженима: Цвијановић Мирку, Цвијановић Милојки, Мићић Цвијетину, Цвијановић Ђорђи, Гаврић Мари, Мићић Милки, Скопљак Мари, Цвијановић Радојки, Цвијановић Милосави и Цвијановић Милошу из Врањака, сада непознатог боравишта, поставља се привремени заступник адвокат Зоран Танасић из Модриче, који ће их заступати све док се тужени или њихови пуномоћници не појаве пред судом.

С У Д И Ј А

Милка Савић

3. Пример решења којим суд налаже подношење пуномоћја:

ОСНОВНИ СУД У МОДРИЧИ
Број: 086-0-П-09-000 158
Модрича, 17.05.2009. године

Основни суд у Модричи, по судији Савић Милки у правној ствари тужиоца Видовић Милана заступаног по пуномоћнику Зорану Танасићу, адвокати из Модриче, против туженог Вуковић Луке, ради исплате и плата, в.сп. 15.822,00 КМ, ван рочишта, дана 17.05.2009. године донео је следеће:

РЕШЕЊЕ

Налаже се тужиоцу Видовић Милану да у року од 8 дана од дана пријема овог решења суду достави пуномоћ да га у овој правној ствари може заступати пуномоћник Зоран Танасић, адвокат из Модриче, или да достави изјаву о одобрењу за подношење тужбе.

Уколико тужилац не поступи у складу са решењем овог суда у остављеном року, суд ће наставити поступак не узимајући у обзир радње које је обавила особа без пуномоћи.

Образложење

Дана 03.03.2009. године, тужилац је, путем пуномоћника Зорана Танасића, адвоката из Модриче, поднео тужбу против туженог, ради наплате плата. Испитујући тужбу суд је утврдио да пуномоћник тужиоца уз исту није доставио суду уредну пуномоћ за заступање тужиоца, мада је у складу са одредбом члана 309 став 1 Закона о парничном поступку на то био обавезан, због чега је суд у складу са ставом 3 истог члана одредио накнадни рок за достављање пуномоћја.

Судија,
Милка Савић

ПОУКА О ПРАВНОМ ЛЕКУ: Против овог решења није допуштена посебна жалба.

4. Пример генералног пуномоћја:

ПУНОМОЋЈЕ

Овлашћујем Зорана Танасића, адвоката из Модриче, улица Светосавска број 29, да ме у целости заступа у свим мојим правним пословима и поступцима пред свим судовима и другим државним органима, као и пред правним и физичким лицима, да у ту сврху у моје име подиже и повлачи тужбе, признаје или се одриче од тужбених захтева, закључује поравнања, подноси правне лекове и од истих одустаје или их се одриче, прима судска и друга писмена, предлаже издавање привремених мера обезбеђења, предузима радње у извршном поступку и све друге правне радње за које оцени да, у вези с тим, иду у моју корист.

У случају потребе адвокат може ово пуномоћје пренети и на друго лице.

Модрича, 11.07.2008.

Властодавац

5. Пример специјалног пуномоћја:

ПУНОМОЋЈЕ

Ја, Савић Марко, син Благоја, са ЈМБГ 1805975121254 из Горње Слатине, општина Шамац, овим **овлашћујем адвоката Зорана Танасића** из Модриче ул. Светосавска бр. 29, да покрене поступак развода брака са Мирјаном Савић рођ. Милошевић, закључен дана 06.02.2001. године у Шамцу, Република Српска.

На основу овог пуномоћја овлашћујем адвоката да у моје име поднесе тужбу за развод брака из разлога тешко и трајно поремећених брачних односа, предлог за деобу, предлог за извршење и друга писмена, заступа на расправама, врши увид у судске списе, прима судска и управна писмена, улаже правне лекове, одрекне од права на жалбу.

Пуномоћ вреди до опозива.

Савић Марко

У Модричи, 11.03.2009. године

6. Парнична пуномоћ издата адвокату:

I ПУНОМОЋЈЕ

Овлашћујем Зорана Танасића, адвоката из Модриче, ул. Светосавска бр. 29, да ме заступа као тужиоца у парници за исплату дуга против туженог Драгана Протића.

Модрича, 24.05.2010.

Властодавац

Младен Томић

II ПУНОМОЋЈЕ

Ја, Исић Нермин, син Сабахудина, рођен 22.09.1984. године, са ЈМБГ 2709989123323 из Тареваца, **овлашћујем адвоката Гојковић Новака из Модриче**, да ме заступа пред основним судом у Модричи, у парничном поступку, ради накнаде материјалне и нематеријалне штете настале из саобраћајне несреће, која се догодила 16.07.2008. године у Таревцима, у којој је поред мене учествовала и Халилбашић Санита из Тареваца.

Овлашћујем га да може поднети тужбу, одговор на тужбу, захтев за накнаду штете, предлог за извршење пресуде и друга писмена, заступати ме на расправама, вршити увид у предметне судске списе, примати судска и управна писмена, улагати правне лекове, одрицати се од права жалбе, сачинити судско и вансудско поравнање, те предузимати и друге правне радње пред органима управе и Полицијском станицом, све у циљу остваривања и заштите мојих права и интереса.

Пуномоћ вреди до опозива.

У Модричи, 22.09.2008. године.

Исић Нермин

7. Пример пуномоћја издата лицу који није адвокат:

ПУНОМОЋЈЕ

Ја, Ивановић Илија, син Јове, са ЈМБГ 1409923193838 из Модриче, ул. Берлинска, број 34, овим овлашћујем свога сина **Ивановић Обрада** из Модриче, ул. Берлинска, број 34, да ме заступа пред Основним судом у Модричи, у парничном поступку под бројем 086-0-П-08-000 337.

Овим га овлашћујем на предузимање свих парничних радњи у поступку, односно да ме заступа и брани на расправама, да прима судска и друга писмена, врши увид у судске списе, да закључи вансудско поравнање, изјављује правне лекове, као мој бранилац, а све у циљу заштите и остварења мојих права и интереса.

Пуномоћ траје неограничено до опозива.

Ивановић Илија

У Modriči, 20.08.2008. godine.

ЛИТЕРАТУРА

1. Обрад Станојевић, *Римско право*, Београд, 1998. године
2. Зоран Поњавић, *Породично право*, Крагујевац, 2007. године
3. Ђорђе Николић, *Облигационо право*, Приручник за полагање правосудног испита, Београд, 2007. године
4. Даница Попов, *Грађанско право*, Београд, 2005. године
5. Гордана Станковић, Ранка Рачић, *Парнично процесно право*, Требиње, 2008. године
6. Душица Палачковић, *Парнично процесно право*, Крагујевац, 2004. године
7. Милорад Живановић, Верољуб Рајовић, Радосав Момчиловић, *Грађанско процесно право*, Бања Лука, 2001. године
8. Синиша Трива, *Грађанско парнично процесно право*, Загреб, 1978. године
9. Боривоје Познић, *Грађанско процесно право*, Београд, 1980. године

10. Љубица Милутиновић, "Заступање у брачном и породичном односу", Зборник радова, *Заступање и пуномоћство*, Београд, 2007. године
11. Вида Петровић – Шкоро, "Положај заступника у закону о парничном поступку", Зборник радова, *Заступање и пуномоћство*, Београд, 2007. године
12. Снежана Андрејевић, "Уговорно пуномоћство", Зборник радова, *Заступање и пуномоћство*, Београд, 2007. године
13. Биљана Петровић, "Уговор о парничном пуномоћству", Правна ријеч, број 11, Бања Лука, 2007. године

14. *Закон о парничном поступку*, "Службени гласник Републике Српске", број 58, Бања Лука, 2003. године
15. *Закон о парничном поступку*, "Службени гласник Републике Србије", број 125, Београд, 2004. године
16. *Породични закон*, "Службени гласник Републике Српске", број 54, Бања Лука, 2002. године
17. *Закон о адвокатури*, "Службени гласник Републике Српске", број 30, Бања Лука, 2007. године
18. *Закон о облигационом односима*, "Службени лист СФРЈ" број 29, 1978. године
19. *Коментари закона о парничном поступку*, Заједнички пројект Вијећа Европе и Европске Комисије, Сарајево, 2005. године
20. *Модул I*, Грађанска област – испитивање тужбе и припремно рочиште, Високо судско и тужилачко Вијеће Босне и Херцеговине, Сарајево, јануар 2006. године

